

СПОРТ
«Кавказа ловзараш»
дӀакхахъа
лерхӀ вай мехка

16

ФЕ ХИЛА
«Кхераме йоаца ток»
яха урок дӀайихъар
Наьсарерча № 15 йолча
ишколе

15

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ПАЛГӀАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№47 (12624)
ОагӀой
бугт,
7 ди, 2023 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
майгсела бетта 1-ча дийнахъа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хъарак»
яха орден
еннай

ЮРТАРА ВАХАР
ПалгӀай Иадатех
дийцар ГӀажарий-Юрта

5

ШАХЪАРА КУЦ
Магасе паччахьалкхен
моттигаш тоаеш,
хозъеш латт

7

ДЕШАР
Дешархошта
Илмаш довзар
тохкаш

8

КУЛЬТУРА
ПалгӀайчен ди долаш,
«Росси» яхача гойтаме-
кхетаче говзанч-
хъехамаш лургда

10

ПОАЛХАМ
Культуран цен
болхлошца, говзанч-
хъехам дӀахьоргба
Шолжа кхале

11

www.serdalo.ru @gserdalo vk.com/gserdalo Дзен сердало

Къахъегамах хъадоала беркат Наьха хаттарашта жоп делар Мехкадас, телеэфире гӀолла

2

Хувцамий а сатувсамий а ха

ПалгӀайчен
Мехкадас белгалдир
республика
дегӀаахара кергтера
хаттараш

2

Хувцамий а сатувсамий а ха

Галгалайчен Мехкадас белгалдир республика деглаахара керттера хаттараш

Султигананькъан Йоакъан

2023 шера лайчилла бетта пхелагча дийнахьа Галгалай Республикан кулгалхочун Келаматананькъан Махьмуд-Иабий зарбан кхетаче хилар «Галгалайче» яхача ГТРК, из хетаяь яр дладодача шера даьчунна а, иштта хьатладоагача шера де лерхлачунна а.

Махьмуд-Иабилас, мехка СМИ викалаша деннача дукхача хаттарашта жоп делар, цар чулоацар республикан вахара оаглонаш.

Хьалхарча даькъе мехка кулгалхочо белгалдир, дунен тла латташ дола хьал кхетадеш хилар лоархлеме долга, Россее нийсхонна тлехьа лоацаш дола даькъа, СВО доакъашхоша доахаш дола толамаш, паччахьалкхено, юькьара болх лелабераша хьалхарча арлагла оттаде деза декхараш, хаттараш юридически кийлен тла кхоачашде дезаш хилар.

Иштта цо белгалдир, Галгалайчен бахархоша дег чура равза болаш, Палестине бахача наха деш дола гю, царна гулдаь гуманитарни новкъостал.

Галгалай Республикан вахара-экономиически деглаахара даькъ тлара хаттараш дувцаш, Махьмуд-Иабилас белгалдир, «Кавказ» яхача федеральни наькъ тла длахьош бола Галгалайчен лаьтара болх гаьнабалар, дукхагча даькъе бокьоний гулакхаца дувзадена из хилар. Из проект маьхальяккхара латкьаш дола тайп-тайпара гулакхаш юстара а доахаш, из болх длахьош ба, яхаш, дийцар цо. Галгалайчен юрташкара наькъаш тоадара балхаш дикача толамашца длахьош да. Говзанчаша наькъаш лакхача дикалца хьакхоллаш да.

Карарча шера Галгалай Республице 26 ишколи берий беши хьальяьй. Дукха культуран а иштта кхыча оаглонца ювзаенна

а гишлош хьальяьй укх шера. Оаха мел лаьрхлар ший ханнахьа хьадаь даьннад», - аьлар республикан Кулгалхочо.

Федеральни оаглорахьара новкъостал лоаттадеш хиларах, таханарча вахара, экономикачески гишлош хьальяеш я длахьо а. Хьакхоллаш я керда балха моттигаш, вшагагйоллаш я Галгалайчен юртий, шахьарий вахара тешшаме кийле.

Лоархлеме да, аьнна, белгалдир Келаматананькъан Махьмуд-Иабилас, Галгалай Республикан доазон тла таьрахьий Академи хьальяеш хилар. Цига кердача балха таронашца кьахьегаш хургба говзанчаш, царна ховргда заводашка, предприятешка, урхалленашка болх мишта бе беза.

Толамаш даьхад туристически оаглув деглаьоалаеча даькъ тла. Хьакхоллаш я массе оаглорахьара эшарий кийле. Мехка хьаьший тлаозара йола таронаш шерьяеш латт гойтамашца, галереяшца, салолача моттигашца.

Геттара а лоархлеме моттиг дладоацаш да вай мехка, хий цендеш йола гишлош хьальяеш хилар, уж цаг е ший хинна а лац, юрташка бахача наха наькьяргйоллаш, дуккха хургья уж.

Цахаддаш, бахача наха хий хургдолаш, цу гулакха оарцаглабаьнна бувца болх лелабу говзанчаш ба, лаьдало даим керттерчарех лоархлаш да из хаттар. Паччахьалкхено миллиардаш ахча хьахьежаду, республико 52 двигатель ийцаб хина бурув тохара. Хий кхухьаш йола машенаш ийцай, кьаьнара хин турбаш хувцаш латт. Бакьда цьбара кхоачашдаь даргдолаш хаттар дац из, дукха да цу даькъ тла де дезараш.

РФ Президент хоржаш, хьатладоагача хоржамашка Путин В. В. когаметта оттаве саг вий, аьнна, даьча политически

хаттара жоп душ, Галгалайчен Кулгалхочо аьлар, вац.

Путин бокьонцахьа вола, российский паччахьалкхен гаьннара халкьа хьал довзаш, ладагий мах бараш лорадеш, Россее кьаман культуран тлехьале лораеш, вола саг ва.

Уйла еш волча сага дика хов, цу деша мах оттабе, яхаш, дийцар Келаматананькъанчо.

Галгалайче тахан массайолча Россее моттигашца цьхана гла боаккхаш я, вайна доккха новкъостал лоаттаду мехка Президентта, Россее Паччахьалкхено. Республице лерхI, промышленни продукци арахецара АПК проекташ кхоачашье. Укхаз дика толамаш дахара йола таронаш хургья тлаккха.

Зарбан кхетаче длахьоча юкьа, Махьмуд-Иабилас кагирхой лаьрххIа теркам бир, иштта белгалдир уж профессионални кийчо йолаш хилар, царна кхетам бала безар а хьоахадир.

Цо иштта аьлар наха юкье леладе дезаш дола ладаташ леладар, нийса вахара никь лелабеш хилар, шийна безача балха наькъ тла кьахьегаш хилар лоархлеме да, аьнна. Тахан ре-

спублике эшаш ба инженераш, технологаш, балхах дика кхеташ бола говзанчаш. Кьонабараш тлахьийхар, шоаш хержа кьахьегам дика бовзара тлакхувш хилара, тлаккха мара толам боаккхалургбац.

Моллагла бола болх лархIа безаш ба.

«Эхь да - дехар, болх бар - из хларане сийле», - аьлар Махьмуд-Иабилас.

Таьрахьий хьокхам бувцаш, цо белгалдир, бюджеташ долаш а доацаш а долча ахчанцара хьал маьхалдоаккхача из мел наькьабоалаш ба, из хланз укх сахьате юкьебоалабаьб, длахьо юкьебоаладе дезараш шоай ха кхачарга хьежаш да.

Лоархлеме дош да юкьара транспорт ший ханнахьа лелаш хилар, Келаматананькъанчо яхачо, цу юкье а цьхьадола хаттараш нийслу кхоачашде дезаш, цудухьа из латкьаш хул транспорта. Мехка лаьрхIа лаьдало 78 автобус ийцай, 18 саг чуховш йола, царца нах дла-юха кхувла лерхI. Автотранспорта цьхьа даькъа кердадккха дезаш а тоаде дезаш а да. Укхаз дукха кьахьеге деза, нах латкьаш

хургбоацача тайпара цо болх бергболаш.

Ший паччахьалкхен балхах дувцаш, Галгалай Республикан кулгалхочо Келаматананькъан Махьмуд-Иабилас белгалдир, ший хьамсара мохк деглабоалабеш дладодаьр кхоачашде лов шийна, аьнна.

Галгалай паччахьалкхен 100 шу дизара цай 2024 шера дезде дагахьа лаьдало шийна могар даьд, хланззе а даь дьннар дукха да. Цайна лаьрххIа йола кийчо еча даькъ тла кхы а хьаде дезараш кезига дац, цу юкьебоагIа керда хоза, дагалоттама моттигаш кийчьеяр, хьалха ца хинна сийленгаш хьалдар, кхы дуккхадар. Журналисташцара ший кхетаче йистейоалаш, Галгалай Республикан Кулгалхочо аьлар, еррига халонаш тлехьаюташ, беррига Россее баха нах парIага хургхиларах тешаш ва ше, аьнна.

«Вайх хларане шийгара даькъа юкьедахьа деза, массайолча хана вай хьамсара мохк бахаш а деглабоагIаш а хилиятара», - аьлар Келаматананькъан Махьмуд-Иабилас.

Кьахьегегама хьадоала беркат

Наьха хаттарашта жоп делар Мехкадас, телеэфире гюлла

Султигананькъан Йоакъан

«Магас» яхача кьаман телевидене гюлла; вайцигарча бахархой, иштта кхьийолча моттигашкарча наьха хаттарашта

жоп душ хилар вай Мехкада Келаматананькъан Махьмуд-Иабла. 200 минутага кхоачаш даьча кьамаьла юкье, дукха хаттараш даьшхар кьаман Кулгалхочо. 300 совгIа хаттар

дар наха даьраш.

Иштта цу кхетаче даькъа лоацаш, наьха хаттарашка ладуьгIаш хилар Мехкадаь гюнчаш, республикан паччахьалкхен доакъашхой, администрацей кулгалхой. 2023-ча шера республикан вахара-экономиически хьал тоадара тлехьа длабихьача балхах дийцар Мехкадас.

Белгалдир кхоачашде дезарашта юкьера эггара лерхIамерIа дараш. Республикан кулгалхочо дийцар, вай мехка хьальяеш латтача 12 ишколах, 13 берий бешах, иштта хьатладоагача шера хьалье лерхIача йоккхача дарбанченых. Хьехам лу поликлиника хургья цунца, 100 совгIа унахо дийнахьа тлаэца таро йолаш.

Дика теркам беш хьоахадир Мехкадас, вайцигара вахара-коммунальни боахамца дараш, хьатладоагIа РФ президента хоржамаш, тахан Палестинага кьаьчача доккхача хатарах.

Ценхаштга наркотик яхача зулама духьалъоттара тлахьийхар цо бахархой. Лаьдала болхлоша, вай массане, беррига низ Юбилла, соцаде, хоададе дезаш во да из! Боккха пайда беш хургья; бахархой, юкьара болх бераш, тайп-тайпарча моттигашкара кьахьегамхой гулба; длахьош йола кхетаченаш. Палестинерча бусалба наха ловш латта лазап, харцо, цу бусалбашта тлакхьача хало вай дегаш дохадеш, делхадеш я. 100 палестинец тлаэца кийча да вай, яхаш, дийцар Келаматананькъан Махьмуд-Иабилас. Баха, шоай ва-

хара гулакхаш леладе царна мел эшар кийчдаьд вай. Иштта дийцар, федеральни наькъ тла машинашта тлахьоажам бе оттадаьча оаз йола оасаш яхача хIамаех. Наькьашкара хьал тоаде аьттув хургба полице болхлой цар гюнца. Керттерчарех да, аьнна, хьоахадир Мехкадас; нах кхувлаш йолча машеный гулакх. Паччахьалкхенна тIадиллар цо, малагIа моттиге машенаш тоьаш яц, цига эшача хIаман тохкам бар. Кастга республике хьакхача езаш я 78 автобус. Эггара чIоагIагIа эшаш йолча моттигашка длахьожае еза уж. Дукха хаттараш даьшхар зарбан кхетаче. Бахархошта кьувлаш мел хинна оаглонаш тохкаш, боагIаш бола болх длахьоргба.

**МагІалбика
кхален
керттерча
декхарех дийцар
республикан
кулгалхоша**

Султиганькъан Йоакъап

МагІалбика кхален администраце кулгалхошца, юртарча администрацей болхлошца, кхален совета депутаташца кхетаче ДІайихьар Мехкадас Келаматанькъан Махьмуд-Іаьлас. Дийцар, 2023-ча шера ДІабиьхача баллах, ДІахо кхоачашде дезарех. Из хоам «Сердало» газетага бир республика кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

«Дешарах, гІишлошьяра баллах, энергетиках, ЖКХ гІулакхех йолча министерствай кулгалхой бийхабар аз цу кхетаче, юртий администрацей кулгалхой, депутатий хаттарашта цар жоп лургдолаш. Сона лоархІае дар цигара кхоачамбоацараш до-взар», - белгалдир вай Мехкадас. ДІайихьача кхетаче дийцачунга хьежача, эггара чоагІагІа наха дагадоахкаш дола хаттараш гІишлош хьялье эшача лавташца, навкый хьялаца, светофорашца, навкышка латтача гІармашца дувзаденна дар. Иштта керттерчарех дар хицара, токацара, газацира кхоачамбоацараш.

Завьганькъан-Юрта, Кердача Реданте хьялье езаца ишколех дийцар кхетаче. «Со-се гІахьожаш таха дезарех да уж гІулакхаш. Федеральни оагІонгара ахча ца хуле, вай къаман ганзера рузкъа хьяк-оастадегда вай. Тесса дита йиш ярех дац уж гІулакхаш! Керда ишколаш цу моттигашка эггара хьялхарча юхьянца хьялье езаш я», - белгалдир вай Мехкадас. Республикан кулгалхочо хьоахадир; ишттача мугІарера болх ерригача кхаленашка дІахьоргба, аьнна.

Цу гІулакхо гучадоах кхоачамбоацараш, наха дуккхача шерашка къувлараш. Цул совгІа, мехка хьякимашцара бувзам кхаленашкарча, юртаршкарча администрацей кулгалхой хиларга хьежжа, дикагІа тохкалу деррига.

ГІалгІайчен Кулгалхочо ше тІахьожам лоаттабу, берашта-заІапхошта лорий новкъостал мишта ду хьожаш

Курскенаькъан ИбрахІим

ацаш 1784 бер да.

«ЦаІ йола Росси» яхача парте нах тІаийбу ди долаш, дукхача хана денз шийна хьялхашка нийслуш дола хаттар берий-заІапхой даьй-ноаной организаце кулгалхо Къоастой Залина. Цу моттиге могошал йо-

ДукхагІа даькье дувцар да, организацена чудоагІаш дола бераш тІачІоагІаьча царгий лора кабинета хьял. Из цаІ мара яц, болх беш а массаза хилац, аьлар «Сердало» газетага ГІалгІай Республикан Кулгалхочун, Паччахьялкхен зар-

бан болх лелабераша.

«ГІалгІайчен Кулгалхочо тІадиллар унахцІенон министерствонна лорий нах тІаэцара болх лертгІа вІаштехьабаккхар. Къаьстга берашта эш сиха хьякхоачаш дола лорий новкъостал, уж шоай кхоачамбоацарашца цхьана, дукха ха йоаккхаш, хьежаш, юстара бита йиш

яц. Из хила йиш йолаш дац!» - аьлар хоам. Мехка Кулгалхочо иштта тІадиллар заІапхой, могошал яйна нах тІаэцара дарбанчешкара хьял миштад а хьежа, цунах бола хоам шийга хьякхачийтар. ГІалгІайчен

Кулгалхочо уж деррига хаттараш ший теркаме ийцар.

Кердача инвестпроекташа 400 балха моттиг лургья республиканна

Султиганькъан Йоакъап

Инвестиционни совето къоабальяьча кердача инвестпроекташа 400 сага болх бе моттигаш лургья вай мехка. Из хоам «Сердало» газетага бир Мехкадаь зарбан болхлоша.

«ВорхІ проект яр хьокха оттаярш. Йиь проект яр хьягІийцараш: сердал чакхьювлийташ йолча хІамашта эша кхоачам арахецаш йола завод, «Лоаман легендаш» яха навкы йистерка кафе, цІагІа эшаш йола химически хІамаш хьяю завод, юртбоахамера ялат кхе-

деш йола моттиг», - белгалдир вай Мехкадас ший телеграммоагІон гІа.

Республикан кулгалхочо аьнначох, гонахьарча Іалама, наха зе хургдоацача тайпара дІахьоргболаш ба из болх. Цхьацца кхоачамбоацараш юстардаьхача, болх дІахьоргба

юхейисача кхьяь проектах. Республикан кулгалхоша дукха къахьегаш латт тахан, наха болх бе моттигаш хилийта гІерташ, наха бизнес дІайолае аьттув лураш юкьекхувлаш. Инвестпроекташа дикка тоаергья вай мехкара экономика.

Республикера хьу тедаргйоацаш, къамаьл дир парламента доакъашхочо

Курскенаькъан ИбрахИм

Мехкара хьу тедара бокъо ехкар юкъедо-аладергдолаш, къамаьл дир вай парламента викало. Хьу ца тедийтара бахьан - Iалама хулаш дола доккха зе. Халкъа Гулламе дIадихьача «Паччахьалкхен сахьата» юкъе, Iалама гIулакхах йолча министерствон кулгал деча Хьулахой Саварбика йоккха терко йир цу деша. Iалама гIулакха тIахьожам бераша яхачох, 84, 2 эзар гектар доазув дIалаьцад хьуно. Из хоам «Сердало» газетага бир Халкъа Гуллама зарбан болх лелабераша.

«Федерацие Совете сенатор волча Хамченанькъан Билана лаьрххIа комисси оттая, депутаташца, паччахьалкхен викалалашца федеральни оагIонга гIолла дашха деза аьлар из дош», - йоах тхогарча хоамо. Iалама гIулакхах йолча министерствон кулгалхочо дийцар, ООО «Экосистема» яхача оагIонцара бувзам хоадабеш арбитражни суде лоткъама каьхат чуденнад шоаш, аьнна. Бахьан - цо ший декхараш боагIача боараме кхоачашдеш цахилар. Йоккхача Ачалкхерча доазон тIа хьаелла лаьрхIад ТКО майда. Цу гIулакха эшача лаьттан кхоачама хьал тохкаш бола болх йистебаьннаб цига. Цу балхах лаьца къамаьл деш, кхетаче дIайихьай Юкьерча Ачалкхерча бахархошца, депутаташца, юкьара болх берашца.

Хий цIенду завод хьалъергья вайцига

Курскенаькъан ИбрахИм

ГалгIайчен кулгалхочо Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас, республикан паччахьалкхен викалалашца цхьана, новкъостал дергда вайцига керда проект кхоачашьеча, цу тайпарча проекташга юкъе из хьалхара хургья, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГалгIайчен кулгалхочун зарбан болх лелабераша.

Республике гIолла йолча Росприроднадзора урхаллен кулгалхочунца Бекбузарананькъан ХIаронаца кхетаче йолаш; Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас хьалхадаьккхар; предприятия хьалъе лерхIача моттиге, хьалхара кхера буллаш дола вIашагIкхетар хургда, аьнна. «Цу проекто таро хулийтаргья, дукхача хана денз наха сатийса цIена хий хилийта, из лаьрхIа я бахача наха а иштта

гIишлошта а хий цIендара.

ХIанз сихденна гIишлон балхаш дIахьош, дешара, доалахьара гIишлош хьалъеш латгача хана, къаьстга лорий урхалленашка, из хьалдоагIача беса латташ хила деза, цу юкъе канализациа», - аьлар Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас. Проект 2023-2025 шерашка кхоачашье лаьрхIа я, цига дIадода ахча 100 млн сом да, цу юкъе 30 млн юхьанцахьа дIачулуш дар а долаш.

ЛоархIама да, цига наха хьабе болх хиларал совгIа, хий цIендеш йола моттиг вай хургхилар, из дош цу тайпара предприяти хьаярца кхоачашдаь даргда. ГалгIайчен Кулгалхочо белгалдир; мас-сайолча мотигашта цу тайпара хий цIендеш йола гIишлош хила еза, аьнна. Тахан латгача хьалашка, экологически таронаш хулийташ бола болх бувцача хана, хьалхарча

аргIагIа лоамарча кхален теркам тIабахийтар, цига тамашийна вIовнаш, Iалама хьалхара хозаленаш лораеш хилар. Хий цIендеш йола гIишло хьалъяр эшаш да хиш а кхыйола Iалама моттигаш а цIена хилийтара.

Керттердар да, уж гIишлош лертгIа лелаеш хилар. Из эггара лоархIамагIа дар да, ГалгIайчен Кулгалхочунца кхетаче йолаш дийцача

къамаьле белгалдир, вахаре нийслуш йола нувхаш хи чу тувсар лаьрххIача болхлой тIахьожам лоаттабеш хила деза, иштта къовсам лоаттабе беза, бокъонаш телха а еш, хьу тедаш барашца.

Белгалду, мехка кхоъ хий цIендеш йола гIишло хилар, уж Наьсаре, Магаче, Илдарха-ГIалий тIа я. Экологически оагIув лораяр лоархIама а ца хаддаш кхоачашде дезаш а да.

Республика кхоллара хьакъехьа референдум яь, 32 шу дизар дездергда вай мехка

Султигананькъан Йоакъап

Российски Федерациена юкъе ГалгIай Республика хиларца, республика хьакхолларах йола къаман референдум хинна 32 дизарца дувзаденна ди дездергда вай мехко. Из хоам «Сердало» газетага бир Мехкадаь зарбан болх лелабераша.

«ВIалла а дицлургдоаца денош дукха хиннад вай къаман вахаре. Къаман паччахьалкхе хьакхоллара тIехьа кIезига къахьийгадац вай, цунга хьежжа, тахан парлагонга кхаьчарех ба вай мохк», - белгалду Мехкадас ший телеграмм-оагIон тIа.

ГалгIай паччахьалкхе хьакхоллаш дукха низ Юбиллача, цу гIулакха оарцагIбаьнна

лийннача мехкахоох хьоахадир Мехкадас. Мехках баьха хиннача наьха бокъонаш меттаотгIаярах, РФ юкъе гIалгIай республика хьакхолларах дола законаш вай къаманна чоагIа лоархIама дар! Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас белгалдир, массахана къахьега ловш, хьинаре, моллагIа хало тIакхаьчача ца дохаш, диканга кхача гIерташ, вай къам хьа-

дар; эггара лоархIамагIа дар да, аьнна.

«Вахара оагIонаш тоаеш, мехка хьал меттаоттадеш, дикка къахьийгад вай. Кхоачашде дезаш дисараш а кIезига дац! Тахан вай дIахьоча наькъага хьежжа хургья вай къаман кхоане», - белгалдир вай Мехкадас. Иразе, беркате, бартаца баха даькъалабийцар цо мехкахой.

ОагIой бетта 8-ча дийнахьа, ВДНХ 75-ча фусаме, ГалгIай Республикан ди хургда

Султигананькъан Йоакъап

ОагIой бетта 8-ча дийнахьа, ВДНХ 75 фусаме, «Росси» яхача гойтам-кхетаче ГалгIай Республикан ди хургда, укхача дика тIаэцаргба хьажа баьхка беррига нах, цига дакъа лаца безам мел бараш, яхаш, дувц «Сердало» газетага Москверча вай республикан викалалаша.

«ДIадоалургда мехка ди, ГалгIайчен кулгалхочо Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас къамаьл дарца. Программа хоза вIашагIьелла я. ЛоархIама вахара-экономически кхетаче дIахьош; герга истолаш, говзанч-хьехамаш, экскурсеш, концертгаш, цIихезача нахаца, каралаьчача гIулакха говзанчаш болча нахаца бовзар, лекцеш ешар, презентациеш яр, гIалгIай даар довзийтар хургда», - йоах тха корреспонденташа. Цу доккхача толамий, карагIдаьнний гойтаме; вай республикера тайп-тайпара юртбоаха-

ма продукци хургья, инвестице оагIорахьа де лерхIараш, дегIадара кердадараш, къаман даар кийчдар, туристически

таронаш гойтар, къаман культура, истори довзийтар хургда. Белгалде деза, федеральни центро дика новкъостал деш

хиларах, ГалгIайчено ший экономически декхараш кхоачашдара, из дегIайоалайра дика толамаш доах.

Ций дIачутеларашта лаьрхIа, хьаькьала ловзар хургда

Гаьгенаькъан Мартина

Ший тайпара чакхдаргда ер кIира, Даьла духьа ций дIачутелаш волча 40 сага. Наьсаре дIахьоргда, хьаькьала боарам бовзийташ дола ций дIачутеларашта юкьера ловзар. Из хоам «Сердало» газетага бир лораша-лоIамхоша.

«Ций дIачутелара гулакх дар дувца, «Чарли» яхача кафе гулбелар укх бетта 3-ча дийнахьа бархI тоабан нах. Карарча хана дакъа лоацаргдараш хьахоржаш ба республике. Пхе сагах латташ йолча хIара тоабо шоай ций, нигат белгалду дешаш хьала деза, ловзар долалуча хана. Хаттараш хургда ций дIачутелара истори, цунца дувца мел деннараш чулоацаш.

ГIалгIай Iадатех дийцар ГIажарий-Юрта

Султиганаькъан Йоакъан

хьехархойи дешархойи.

Вайкъаман Iадаташ лархIарах, царца дувзаденаьрех дийцар, ГIажарий-Юртарча туризмахи цунца дувзаденнаьрехи йолча къамашта юкьерча колледже. Гулбенна хилар

Из хоам «Сердало» газетага бир цу юртарча администраце. «Кхетаче дакъа лоацаш бар культуран цIагIарча Iадатех йолча ишкола кулгалду Iалбакханаькъан Хаваш,

Шолжа кхален кулгалхочун Гюнча вола Щечой Беслан, социальни оагIон балха кулгалду Гулой Ибрахим, юкьера болх бераш, студенташ», - йоах тхога бенача хоам.

Кхетаче дийцар, къаман Iадаташ лорадеш, дIабахьа без-

ача балхах, тахан кхувш латтарашта уж Iадаташ довзийтарах, царга лархIийтарах. Кертердар - динца болаш, къахьега ловш, эздий бола кагирхой кхебар. Цу тайпара беркате кхетачеш дIакхяхьа лерхI кхийолча моттигашка а.

Эбарга-Юрта «Дега шоатта» яха болам дIабихьар

Коззой Мадина

Шолжа кхален кертарча дарбанчен лораша, цьханне санна масане, «Дега шоатта» яха болам дIабихьар Эбарга-Юрта, из хетабаь бар дега лазар долча наха. Цунах дийцар «Сердало» газета корреспондентага ГIалгIайчен унахцIенон министерстве.

Гурахьа хулаш долча деношта тара а доацаш, чIоагIа хоза дена ди дар: шоашта фу лазар да хара нах тIабехаш хиннача лорий кхайкарала раьза бараш хьатIабаьхкар, уж вар 100 гаргга саг.

«Безам бараш чакхбала йиш йолаш бар тайп-тайпарча лазарех болча говзанчашка гIолла, ций лакха дараш, са хала доахараш, дегIаца совлен дозал дараш. Цул совгIа, Шолжерча ЦРБ лораша хьалхадьккхар каст-каста лорашка чакхбоалаш хила безилга», - аьлар ГIалгIай Республикан унахцIенон министерстве.

«Хьажал, ер Росси я» яхача яхьашка дакъа лаьцар вай гимназисташа

ГIазданаькъан Ахьмад

Россерча ерригача ишколашк дIахьош йолча «Хьажал, ер Росси я» яхача яхьашка дакъа лоацаш хилар, Наьсарерча гимназера дешархой. Донецки къаман республикага моршал дахьийтар цар.

«ГIалгIайче- Кьилбаседа Кавказа жовхьар» яхача видеоткрыткага гIолла цигарча берашта цар дийцар, вай мехка исторех, культурах, хозача моттигех. «Магасе ноаношта оттадаьча сийленга юхе, Магасерча гIала чу, Алане коа, музейшка дIаяздир вай гимназиста-

ша шоай видеооткрытка. Безаме, цар дегаш тедеш къамаьл дахьийтар цар Донецкерча дешархошка. Цу проекта кертер деххар - Россее моттигашкарча берашта юкьера барт, безам, бувзам чIоагIбар.

Из хоам «Сердало» газетага бир паччахьалкхен музея кул-

гал деча Саганаькъан Мухьмада. «Хьажал, ер Росси я» яхача проекто берашта аьттув беннаб шоайла довза, бувзам лелабе. Тайп-тайпарча къамий Iадаташ, оамалаш йовза йиш я цар. Боккхача мехка моттигаш лархIа, шоай Даьхенах доакхал де Юмаду цу гулакхо бераш.

«Кавказ» яхача
накъа 586
километрага
кхаъчача,
полице
болхлочоа герз
дийттад

Аловес Муса

«Кавказ» оалача накъ тІа, Яндарена гаьна доацаш, МВД тохкама болхло чувагІаца «Лада Гранта» яхача машена герз детташ, хатар хиннад. Зуламхой лувцаш йола операци дІайолаьй. «Сердало» газетага из хоам бир Іаьдала болхлоша.

«МВД болхлоша теркалдаьчох, юхегІолла йодаш хиннача Toyota Camry яхача номераш йоацача машена чура дийттад герз», - йоах тхога бенача хоамо. 37 шу даьнна полице капитан лоза ца веш висав. Из ваьгІаца гІандах, машена корех деттаденнад пхорч.

Іаьдала болхло отпускх хиннав, цу дийнахьа Шолжа-ГІала йолча оагІорахьара Магасе водаш, хиннав из.

Карарча шера
ДТП хиларах,
64 саг веннав
ГІалгІайче

Коазой Мадина

Карарча шера ДТП кІезигагІа хиннай республикан доазон тІа, дІадахача шера хиннарел (199 - дІадахача шера, 173 - карарча шера), бакьда цо сатедат вай. Нагахьа санна дІадахача бІарчача шера накъ тІа 49 саг веннавале, карарча шера 64 саг веннав.

Кхы а цхьа бутт ба шу чакхдала бисар. Уж таьрахьаш дийцар ГІИБДД урхаллене, цига белгалдир, дукхагІа йола авареш хилара бахьан да, шоай йоацача накъа оагІон тІа водителаш дІатІабувлаш хилар, иштта цІеча светофорах чакхлелхаш, бокьонаш телхаеш а нийслу.

«ДІадахача кІира республике 8 ДТП хилар, цига виь саг велар, 16 сага тайп-тайпара човнаш йир. Шу дІадоладелча денз, ГІалгІайче 173 накъа хьовзам хиннаб, царна юкье 288 сага тайп-тайпара човнаш яьй, 64 саг веннав», - аьлар ГІалгІайчен ГІИБДД.

Накъашка тІахьожам лелабераша водителаш тІахьех, ажкан заман чухь лелаш йола чархаш хувцара, иштта цар дех новкъа лелара бокьонаш лораяр.

Церцарча кхерамзленах дийцар, квартирашка бахача нахага

Султиганакьан Йоакьап

Іан ха гаргаеча, церцарча кхерамзленах хьалхадокхаш, квартирни цІеношка гІолла чакхбоал, Шолжа-Шахьарерча цІеношка цу балхах бехктокхаме бараш. «Сердало» газетага из хоам бир шахьара администраце.

«Хатар хилча оарцагІа ухариь оагІон къахьегамхой, шоашца кхыбола болхлоь болаш, квартирашка бахача нахага цІерца дувзадена лораде де-

зараш дувцаш болх дІахьош хилар. Фусам йохае увтгаеча тайп-тайпарча хІамаша деча зуламах, уж лораяр мишта хила деза дийцар бахархошка. Из деррига белгалдеш дола каьхаташ дІадийкьар наха», - йоах тхогарча хоамо.

ДукхагІа дакье наха хьалсегараш пешкаш, токаца йовхал лоатторгаш я. ЦІи ялара кхерам лакхагІа а царгахьа ба.

ЦІерцара гІулакх геттара чІоагІа лораде деза бахархоша, шелал дІаялалца!

ГІишлош еча дакь тІа, гІуозлой мехкара саг велар

Коазой Мадина

Наьсаре Московски урам тІа 116 оалача моттиге хьальеш лагтача гІишлон тІара бетона йоакьа харцарах хатар хилар. Цхьа саг, 1991 шера ваь гІуозлой мехка вахархо, дарбанче хьалчувугача юкьа велар. ШоллагІвар лозаваьв, йоккха йоацаш човнаш яь.

Цунах дийцар «Сердало» газетага ГІалгІай Республике гІолла йолча МЧС ГУ болхлоша.

«Из гІишло кхозза вІаштІара еш лаьттай. ШоллагІа, кхоалагІа гІаташта юкьера бетона боагІий чудотгача хана, дІаотгаяьча ардакхашта дозал хьал ца лоалуш, харцар бахьан долаш, аьшкабетон сецаьц», - аьлар чоалханерча хьалах болча боахаме.

ЦІера кхерамзлен а нах хатарех кІалхарбахара а тоабаш я цига къахьегаш.

ГІалгІай мехка цІи ялара кхерам бола ха чакхъяьннай

Коазой Мадина

ГІалгІай Республике гІолла, тушоло бетта хьакхайкаь хинна 2023 шерара цІи ялара кхерам бола ха чакхъяьлар,

хьун моттигашка цхьаннахьа цІи ца йоалаш. Цунах дийцар «Сердало» газетага ГІалгІай Республикан Іалама министерствос.

ЦІи ялара кхерам бола ха хьакхайкайича денз, республикан хьун дакь тІа даим цу деша тІахьожам лоаттабир, хьун боахама, Іалама министерствон цІера тІехьаьжа безача

болхлоша.

«Укх шера ахка дІайха дендар аьнна доацаш, МЧС болхлоша, хьунашка цІи яргйоаца хьал дика лорадир», - аьлар Іалам лорадераша.

**Наьсарерча
наькъаш
тIара кIоагаш
дIакъовлаш,
тоадара балхаш
деш латт**

БIарахой Муслим

Массехк ди да болхлой тоаба, говзанчаш, эшаш йола техника юкье а яьккха, Наьсарен-Шахъара керттерча куран тIа никъ тоабеш боакка, яхаш, дийцар «Сердало» газетага доал деча даькъ тIа зарбан болх лелабераша.

«Керттерча куранна чуйоагIача администраце никъ тоабеш бола болх дIахьош ба, геттара бежа никъ болча моттигашка халла мара машенаш а дIайохалацар», - аьлар шахъара мэре.

Магасе паччахьалкхен моттигаш тоаеш, хозъеш латт

Гаьгенаькъан Мартина

таче вIашагIьеллараша.

Магас-Шахъара спорта, туризма, культуран Центра даькъ тIа столицан юккье гаьнаш а кIотаргаш а дIаегIар, яхаш, дувц «Сердало» газетага кхе-

«Доазув баьццара дерзадара болх дIабихьар, шахъара моттигаш тоаяра программанна чудагIаш. Гаьнаш дIайогIара болх вIашагIьеллараш Магас

шахъара культуран, спорта, туризма Центра болхлой бар, Къоастой ИбрахIима кулгал а деш», - аьлар хоам баьчо. «ЛоархIамедар да, лостам беш дола ков цена а хоза а хилийтар.

Тахан болхлоша хьагойтар цхьоагIо а барт а хилар, цул совгIа, шоай хьинар», - аьлар культура дегIайоалаяра керттерча моттига кулгалхочун гIончас Янданаькъан Абте.

**1000 метрага
кхоачаш бола
никъ тоабеш
латт Йоккхача
Ачалкхе**

Курскенаькъан ИбрахIим

Наькъаш тоадеш бола боккха болх дIакхухьаш латт МагIалбика кхале. Керда никъ буллаш, из тIера нийсбеш боакк, Коталон 70 шу дизара цIерагIа урам тIа.

Хьалхарча аргIагIа кIалха гIуми зIамига кхереи тесса, цу тIа асфальт IотIабиллар болхлоша. Иштта бола никъ дикка дукхагIа латтаргба. «Сердало» газетага из хоам бир МагIалбика кхален зарбан болх лелабераша.

«2023-гIа шу наькъашта ларьхIа шу хилар. Юрташкарча 20 урам тIа керда наькъаш даьжкар. Керда никъ Iобилла урам 1000 метрага кхоачаш ба. Муниципальни ахчах дIабихьаб из болх», - белгалдир кхален кулгал деча Къоастой Iаддал-Хьамида.

Долакоара бусалба наьха кашамаш тоадаь даьлар

Курскенаькъан ИбрахIим

хьагойт мехка бахархошта из мел лоархIаме да.

Кашамаш тоаде таро хилар, «Сафмар» яха Гуцаранаькъан Микаила дикача гIулакхий фонд бахьан долаш, цо ПалгIайчен кашамаш тоадара новкъостал ду. Из проект кхоачашъеш я мехка кулгалхочунца Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлаца цхьана, цо

Цу тайпара тоадаь кашамаш, хIанз хоза лостам баь да. 1500 метр йIаьха аьшка карт яьй гонахьа, иштта керда коаналараш а егIай. Укхаза иштта хьаяьй машенаш дIаоттае моттиг, Iобиллаб керда никъ.

Цул совгIа, кашамашта тIабоагIаш бола никъ а, асфальт билла, кердабаьккхаб. Юхьанца хьабе безаш хинна болх дукха бар; кьона гаьнаш дIайогIаргара болабена венна саг дIаволла моттиг тоаярга кхаччалца. Проекта юкьедоагIаш дар, архитектураца дувзадена балхаш дарга кхаччалца бола гIирс эцар.

Моттигерча бахархоша дика зийра хинна хувцамаш, цар баркал оал Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьланна, иштта Гуцаранаькъан Микаила.

Тоаде тIаййцарех дар республикан 33 бусалба наьха, 7 кераста наьха кашамаш. Юхеййса моттигаш а кастлуш тоаяь йоахаргья.

«Хьехархо - даим хургбола болх» яха яхь д'айихьар

Г'азданаькъан Ахьмад

Хьехархочун, хьехамчан шу долаш, республикански яхь д'айихьар вайцига, «Хьехархо-даим хургбола болх» яха ц'и а йолаш. Из эггара дикаг'а йола хьехархочун профессит'ехьа т'айоаг'ача т'ехьенна, дешархошта езаялийта дагахьа еш яр. Яхье дакъа лоацаш хилар республикан юк'ярча дешара ишколай дешархой. Сочинене темаш тайп-тайпара яр: хьехархочун говзалах, х'анзарча хана наха юк'едахьача даькъах.

Яхье хьакхьачар 55 болх, уж яздаьраш бар республикан юк'ярча ишколай 4-11 классай дешархой. Тайп-тайпара ханаш яннача котбаьннарашта юк'е хилар 4 класса дешархо Коазой Г'аддал-Малик, Т'ой-Юртарча №4 йолча ишкола 6-ча класса дешархо Коазой Лейла, «Олимп» яхача дика кхеташ долча берий лицее-центре дешаш вола 7 классе ваг'а Султиганаькъан Гумар, Г'аьлий-Юртарча ишколе 9 класса дешархо Сукенаькъан Хьава, Наьсарен №1 йолча ишкола 11 классе яг'а Вешкаранаькъан Раяна», - аьлар «Сердало» газетага Г'алг'айчен дешара, Илман министерстве.

Из болх в'ашаг'ибеллараша яхачох, цу тайпара кхетаченаш д'айаьхаро, дешархой безам т'аоз цу лоарх'амеча профессе. Къаьстта хьехархочох тийша да, цо хьехаш дола Илма дика ховш хилар, гонахьарча дуненцара уйла.

Наьсарерча телевидене чардакх баьцарча бесах йоагаш я

Коазой Мадина

Наьсарерча телевидене чардакх баьцарча бесах йоагаш я, «Лораергья хьу» яха экологен болам хьаллоацаш, яхаш, хоам бу Г'алг'ай Республикан Г'алама министрствон зарбан болх лелабераша.

Вай республико х'ара денна эггара лоарх'амег'а дола дакъа лоац «Лораергья хьу» яхача болама, «Экологи» яхача къаман проекта юк'е. Карарча шера, вайна ма харра, из болам д'аьхош 500 га д'аег'ар Шолже.

«Болам д'аьхош, х'ара шера 70 миллион га д'айоаг' Россетайп-тайпарча моттигашка», - аьлар Г'алам лорадераша.

Дешархошта Илмаш довзар тохкаш

Олимпиада д'айаьхара хьак'ехьа

Гарчакханаькъан Сали

Х'ара шера вай республике хулаш я ишколай дешархой олимпиада. Цига уж к'овсалу дуккха Илмаш дикаг'а довзар къоасте дагахьа. Цу тайпара арг'анара яхь д'аьхош я укх шера Экажжонгий-Юрта хьалгьяьча №6 йолча кердача, йокк'ача ишколе. Из д'айолаеннай лайчилла бетта 15 дийнахьа, ингалсий мотт дикаг'а ховраш к'овсабаларца. Укх оаг'ой бетта 8-г'а ди чакхдаллалца тайп-тайпара Илмаш шоашта дика хар хьагойтарда Наьсарен кхален ишколашка дешаш долча бераша. Цу Илмашта юк'е да, лакхе хьоахадаьчул совг'а, информатика, технологи, ОБЖ, хими, географи, биологи, истори, физика, обществоведе-

ни, математика, эрсий мотт, литература.

Царна юк'е г'алг'ай мотт, литература доацаш дайна, аз телефон техар Наьсарен кхален наьна мотт, литература хьехача хьехархой цхьанкхетара кулгалхочунга Джименаькъан Лейлайга. Цо яхачох, дукха Илмаш довзар лоацача хана тохкаш хилча, берашта цар дикка Юткъам бе тарлундаь, наджгоанцхой бетта чакхьяк'ка лаьрх'ад наьна меттах, литературах йола олимпиада. Из, цо яхачох, Т'ой-Юртарча №4 йолча ишколе хила мегаш я.

Сога хьаьг'ача-м, наьна метта сий деш хилча, цунгара д'айолае езар ерига олимпиада, наьна мотт эггара т'ехьа а къаьстта а ца оттабеш. Хьалха х'ара шера хулаш хинна

экзаменаш наьна меттагара д'айолайора. Х'анз цу метта х'лама лоарх'аме цухетараш нийсбенаб вай Илман а дешара а министерстве. Вешта, цу чу-м ва а вац наьна меттацаш беш бола болх лертг'а д'аьбахьа ховргдола саг.

Олимпиаде тайп-тайпарча Илмаех шоашта фу хов хьожаш, к'овсамашка дакъа лоацаш да дукк'ача юрташкара бераш. Сурхо т'ара баьк'ача дешархошка: Исмейланаькъан Г'айнаьга, Эсамарзанаькъан Тамарайга, Муцолганаькъан Хадега - хьаьг'тар аз, дукк'ача яхьашка дакъа лоацаш хинна уж цхьанна Илмаех котбаьннабий, аьнна. Х'анз а хьаьннадац шоашка, яхаш, дийцар дешархоша. Баьк'да бераш сагувсаьш-м да, цхьаццаш толамаш шоаш даьха хиларга. Ма-

сала, 7-ча классе дешаш волча Тоачанаькъан Г'аддала дувц, ше математиках дукк'аг'а мел дола декхараш нийса кхоачашдир, яхаш. Иштта уйла йолаш ба кхьча юрташкара баьк'ка дукк'ка дешархой а. Баьк'да т'ехьхьара дош кхелахошка да, цар баьр мара мах бац. Олимпиада чакхьяьлча, ховргда вайна, Илман т'аг'олла яьржача яхьашка толамаш даьхараш малаш ба. Из ха дукк'ка ха йисаьц.

Т'ехьа т'айоаг'ача хана, вай Илмани дешареи министрствос наьна меттах, литературах йола олимпиада эггара хьалха оттайича бак'хьа хетар сона. Цул совг'а, гаьна уллалча юрта а ца еш, массаболча дешархошта т'абоаг'аш аттаг'а хург'олча моттиге из йича а нийсаг'а хургдар аьнна хеталу.

ИнгГУ яхь д'айихьар Хьоашаланаькъан Г'аьлий 80 шу дизарца ювзаенна

Г'азданаькъан Ахьмад

Г'алг'ай паччахьалкхен университетте, ц'ихезача г'алг'ай поэта, г'алг'ай литературе сийрда лар йитача Хьоашаланаькъан Г'аьлий 80 шу дизарца ювзаенна яхь д'айихьар. Из дика таро яр студенташта,

хьехархошта ц'ихезача мехкачочунцара шоай лерх'ам, цун кхолламцара безам гойтара.

«Кхоллама интеллигенце викалаш юк'е бола кхелахой, иштта ц'ихезача поэта гаргара нах гулбенабар цун кхол-

лама чулоацамга ладуьг'а. Яхь д'аьхош коталон моттигаш яьхар филологе факультета студентка йолча Овшанаькъан Розас, лорий факультета студенткас Саганаькъан Аминас, Джамалданаькъан Джама-ла», - аьлар «Сердало» газетага ИнгГУ филологе факультета де-

канате.

Из дагалоаттама кхетаче в'ашаг'ьеллараш а шоаш студенташ бар, царех яр Муталаланаькъан Заида, Г'алг'ай метта, литература «Хоза мотт» яхача клуба кулгалхо, иштта цун новк'остий.

Заһапхой халкыашта юкьера ди долаш, гойтам хьабийллар

Газданаькыан Ахьмад

Галгҕай паччахьалкхен Малсаганаькыан Тухана цѳерагҕа мехктохкама музее «Шоай кулгашца хозал хьакхоллаш» яха гойтам хьабийллар, халкыашта юкьерча заһапхой денна хетабаь. Гойтаме хьокха оттадаь хҕамаш хетадаь да цу лоархҕамеча денна.

«Из хкетаче дҕахьош, музее говзанч-хьехам белар бҕаргса дика доацаш йолча Тиймарзанаькыан Аьсета. Ший масалца цо гойтар, вахарера халонаш нийсьенна-яр аьнна, саг догыйккха Юха йиш йоацилга. Хҕаране таро я шийна карагҕоалар гойта, цунах шийна ховш дар нахаца декьа», - аьлар «Сердало» газетага Галгҕайчен мехктохкама музее.

Заһапхой халкыашта юкьера ди, цхьадолча бахьанех болх бе йиш йоацаш, юкьярлонна новкьостал эшаш, бисарашта терко яра тҕахьехаш да.

Мефедрони, прегабалини, тропикамиди яьккхар полице болхлоша вай мехкара

Султиганаькыан Йоакьап

Магҕалбика кхалера мефедрон, прегабалини, тропикамид яха наркотикаш яьхар. Из хоам «Сердало» газетага бу ҕаьдала болхлоша.

«Шоай болх дҕахьош латтача МВД болхлоша соцай-ир номераш йоацаш йода «ВАЗ-2114» яха машин, «Маяк-12» яхача посте. Соцаваьча вахархочунгара хьа-ьяьккхар 0,34 грамм мефедрон, прегабалини яхача наркотика 28 капсул, йиь шушинг 32,37 грамм йола тропикамид», - йоах тхогарча хоамо. Цу гҕулакха болча болхлоша яхачо, наркотикаш тҕехьарча хана чҕоагҕа яржаш латт вай мехка. Цунна духьала боккха болх дҕакхуьаш ба ҕаьдала болхлой. МВД болхлошта духьале яь цу дохьажа да Ючувигав.

Россе герба ди дездир Галгҕайче

Габьенаькыан Мартина

Лайчилла бетта 30 дийнахьа Российски Федерацие паччахьалкхен белгалон – герба ди дездир. Цунца дувзаденна, Галгҕайчен бе-беча моттигашка хозален кхетаченаш

яр дҕахьош, яхаш, хоам бир «Сердало» газетага из вҕашагҕделлараша.

«Хҕара моттиго Россе герба ди ше-ший тайпара дездир, культуран ценешка концертни программаш яр дҕахьош, музейшка кхоллам

бовзийтара кхетаченаш ийр.

«Илдарха-Галан №1 йолча СОШ» яхача ГБОУ дешархошта лаьрхҕа «Вай герб» яха сийрда цҕай дир. Кхетам балара даькь тҕара кулгалхочун гҕонча йолча Чахкенаькыан Анжеликас ялх команда дийкьяр бераш, хҕара

берий тоаба каьхатах герба проект вҕашагҕолла езаш яр», - аьлар Илдарха-Галан №1 йолча ишколе.

Белгалду, хьехархочо яхачох, бераша шоашта хьалхашка оттадаь декхар дика кхоачашдир, из болх бераша толамца баь хилар гуш дар.

Галгҕайчен студенташа могошал эшаеннача (ОВЗ) берашта дегагҕоз ийр

Газданаькыан Ахьмад

Галгҕай университета вахара кхерамзлен, географе кафедре хьехархоша, студенташа, Эрсий географически юкьярлонца цхьана «Берашта – географи» яха болам дҕабихьяр. Уж бахар могошал эшаенна бераш долча, цига царца хҕама довзара йола кхетаче

дҕаяхьа дага болаш.

«Болам дҕахьош, тайп-тайпара чулоацам бола лекцеш дҕайихьяр. Берашта дезаргдолча оагҕорахьа вҕашагҕделла дар цига хинна кьамаьл, царна цу юкьера хьаэца хҕама хургдолаш. Иштта студенташа говзанч-хьехам белар, бераш топпарах хҕамаш е Юмадеш. Укха

за бераш, топпарах хҕамаш е Юмадаларал совгҕа, сатеме хила а Юмалора, шоаш дҕадоладаьр дҕачакхдаккха гҕерташ а хулар. Цул совгҕа, тайп-тайпара хҕама довзийтара ловзараш, викторинаш дҕайихьяр, цар таро хулийт берий теркам тҕаоза а иштта уж хҕама дикагҕа дагадоагҕаш хилийта а», - хоам бу «Сердало» газетага из болх

вҕашагҕбеллараша. Эггара дог тохадолыйташ хиннар дар студенташа, хҕара бер теркалдеш, яь йоакхо.

Царна мерзача хҕамай совгҕаташ даларал совгҕа, масайолча оагҕорахьара терко ийр. Иштта шоашца лаьцача хозача гҕулакха бераш а чҕоагҕа раьза дар, царна цох доккха цҕай а хилар.

ЛНР, ДНР вай республикерча викалца, кхетаче д'айихьар парламенте

Султиганаькъан Йоакъап

ЛНР, ДНР вайцигарча викалца Фарганаькъан ТахИраца; кхетаче йир унахц'енон комитетакхи вахара политикахи йолча комитетакулгалчочун г'онча волча Олганаькъан Бадрудина. Из хоам «Сердало» газетакбир республикерча парламенте.

«Кхетаче дийцар т'ема операцен юкье дакъа лоацаш болча б'ухошта эшачох, царна яхьийта х'амаш кечьярах», - йоах тхогарча хоамо. «Геттара лоарх'аме да, вай б'ухошта мел эшар ханнахьа д'адахьийтар. Эггара хьалхарча арг'аг'а де дезарех да, царна эша унахц'енонца дувзадена-реш хилийтар, цар оаг'ув хьаллацар. Хоастам ба Далла, тахан из деррига кхоачашде вай аьттув, низ болаш», - белгалдир Олганаькъан Бадрудина.

Украинерча т'ема операцен доакъашхошта г'одеш йолча «АгроИнвест-Строй» яхача ООО боллошта Халкъа Гуллама грамоташ елар.

Г'алг'айчен ди долаш, «Росси» яхача гойтаме-кхетаче говзанч-хьехамаш лургда

Курскенаькъан ИбрахИм

Г'алг'айчен ди долаш, «Росси» яхача гойтаме-кхетаче лаьрх'ад, безам г'абодаш дола говзанч-хьехамаш дала, цар таро лургья хьажархоста г'алг'ай культура ма ярра йовзарал совг'а, шоашта кхоллама даькье фу караг'доал хьажа а.

Программа д'ахьош, кергте

латтараш хургба нач'ал дола артисташ, уж ба «Г'алг'айче» яхача халхара паччахьалкхен ансамбла дакъашхой, яхаш, дийцар «Сердало» газетакГ'алг'айчен Москверча викалий зарбан болх лелабераша.

Москван бахархой а иштта столицан хьаьший а таро хургья безам г'абодаш долча гавзанч-хьехамашка дакъа лаца. Тайп-тайпара къаман пандараш локхача даькье, къаьнарча г'алг'ай

ашараша цар уйлаш хьоргья, ладатий хозален дунен т'а.

Цул совг'а, цига хьажа боаг'ача наьха таро хургья г'алг'ай халхара говзанч-хьехам го, из луш хургба халхара артисташ Бохтаранаькъан Джабраил, Т'оханаькъан Танзила. Цар Юмабергба кулгаш, когаш, корта нийса лелабе, г'алг'ай халхара говзал йовза. Актрисас, Г'алг'айчен паччахьалкхен ашарий-драматически

эрсий театра говзанчас Овшанаькъан Зарас говзанч-хьехам лургба илии ала Юмабеш, цул т'ехьаг'а, Юмадергда «Юдодахий» яха халкъа илии, цо а масане безам г'алг'ай ашарашта т'аберзабергба.

Уж деррига говзанч-хьехамаш д'ахьоргда ВДНХ культуран проекташ д'ахьоча даькь т'а, №75 йолча фусаме, Москверча ханак 13 сахьат даьлча денз 14 сахьат даллацда.

«К'алхарваккха Грут» яхача яхьашка котбаьннарашта оргтехника елар

Султиганаькъан Йоакъап

Вай республике д'айихьар «К'алхарваккха Грут» яхача проекта яхьаш. Массех тонн тиша каьхат гулдаьрашта яла лаьрх'ад оргтехника. Из хоам т'ха газетакбир лалама г'улакхех йолча министерствон болхлоша.

«АНО «Импульс», лалама

г'улакхех йола министерство яр, дешареи илмани г'улакхех йолча министерствон г'онца, уж яхьаш д'айихьараш. Деррига а гулдаьр 8,5 тонн тиша каьхат да. Цох хьахиннача ахчак Токмакски кхалерча дешархоста эшаш йола х'амаш эцаргья», - йоах тхогарча хоамо. Цу лоарх'амеча г'улакха юкье котбаьннараш

ба Маг'албикерча № 2 йолча ишкола дешархой. Цар ишкола лаьрх'а эцаргья керда оргтехника. Еригача ишкола дикка къахьийгад, цу беркатеча боламе. Бе безаш бола болх чакхбаьккхача, тишача каьхатах хьахургья вахаре сага эшаш йола тайп-тайпара х'амаш. Иштта болча боламо лалама хьал а дикка лораду.

Г'алг'айчен викалаш дакъа лоацаш ба, СКФО музейшта лаьрх'ача семинаре

Гаьгенаькъан Мартина

Г'алг'ай Республикан исбахьален искусствай Паччахьалкхен музея болхлол Кьилбаседа Кавказа федеральни даькь т'арча музейшта лаьрх'а д'ахьоча методически семинаре дакъа лоацаш ба, яхаш, хоам бу «Сердало» газетакмузея зарбан болх лелабераша.

«Укх деношка, Железноводск-Шахьара Пускепалис С. ц'ераг'ича культуран ц'аг'а, д'ахьош я из кхетаче. Укхача гулвелар СКФО музейшкара 100 болхло. Г'алг'айчера викал я ИЗО музея балхаш лорадара даькь т'ара кергтерера болхло Хамхой Мадина, шийца искусствовед К'ориганаькъан Бахьаудин а волаш. Семинар д'ахьош, из

болх в'ашаг'беллараша вай мехка музейс беча балха лакха мах бир», - йоах хоамо.

Белгалду, кхетаче д'аяхьа дагадехар яр Россе культуран министерство, из дувзадена дар долашдар лорадара, мах баь варгвоацаш еза йола экспонаташ лораяра болча балха нийслуш дола хаттараш дувцарца а уж кхоачашдарца а.

Магасерча IT-академе отта безам бараша эзар совгIа дехар дIачуденнад

Султиганаькъан Йоакъан

«ГалгIайче» ГТРК зарбан кхетаче дIахьош, Келаматанаькъан Махьмуд-Иаьлас, 2024 шера хьелларгIолча таьрахий дегIаахара академе балхах дийцар, яхаш, хоамбу «Сердало» газетага ГалгIайчен Кулгалхочун, Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

«Академе бергболча балха керттердар хургда таьрахий хувцадалар кхьчунга далар, из хьалхадаькхад Россэ Президента. Балха дакъа дукхагIа дувзадenna хургда, хоамий даькь тIарча хьалашца, дукха хоамаш чудоагIаш хиларца, иштта сага кхеллача хьаькъала наькъашца, царна тIахьожаш хургба болх дика ховраш», - аьлар ГалгIайчен Кулгалхочо.

Культуран цIен болхлошца, говзанч-хьехам дIахьоргба Шолжа кхале

ГIазданаькъан Ахьмад

Кьаман артист волча Дзейтанаькъан Темарлана исбахьален совета кхетаче дIайхьар, Шолжа кхален культуран цIагIа. Цига дакъа лоацаш

хилар, кхален администраце вахара оаглонца бувзабенача балха кулгалду ГIулой ИбрахИм. ВIашагIкхетаре дийцар кхален культураца, кхоллама балхаца дувзадenna хаттарех.

«Культуран оаглон болх лакхбергболаш, кхалерча культуран цIенешка гойтама болх дакхахьа безилгах дийцар цига. Из болх бергбараш ба РДК говзанчаш. Цар гIо дергда кхьбарашта лакхача боарам тIа

шоай болх бе, юкьера бувзам чоагIбергба», - дийцар «Сердало» газетага культуран цIен болхлоша.

Иштта йолча кхетачеша дика пайда бергба аьнна хет цу моттигашта.

Мишта хургья вай парк?

Хилча бакъахьа хетар

ГIарчакханаькъан Сали

Укх тIехьарча хана дукха дувца баьннаб вай мехка хьалге лерхIаца салоIама парка хьакъехьа. Цу кьамаьлашта юкье дакъа лоацаш хул республикерча министерствай, дукхагIйолча шахьарий администрацей кулгалхой, юкьара болх бераш, мугIарера нах. Царга ладийгIаца, дукхагIа хьахозараш хул парк цIена лелае езилга, из дика хьалге езилга, лорае езилга.

Цьхьар шоашта цига хилча бакъахьа хетараша дувц. Дукха ха йоацаш, дуккхача хьакимаша дакъа лоацаш хиннача кьамаьла юкье, наха, телефонаш етгаш, хийтгача, хилча бакъахьа хетача хIамашта юкье ерма дий аьнна лоархIам болаш хIама хетанзар сона. Цьхьанне йоах, берей наьней ца хила деза. Цу хьакъехьа са ала безам бар, наькхагIа доалла бер доккха хиллалца, парке ца ихача мегаргба. Кеззига из бер доккха хилча гIоргболаш, сатоха мегаргда. Цьхьакханае хьаттар, ламаза цIа хургдий, аьнна. Цу хьакъехьа фу ала йиш я, вай юрташка хIара са мел бувча маьждигаш да. Парке маьждиг ца дича а мегаргда аьнна хет сона. Нагахьа санна Гуйра ламаз а даь парке дIаболхе, делкъа ламаз дилцIа лийлача кхоачам беций? Кхоачам ца хуле, юхерча юртарча маьждиге дIа а баха де мегаргда ламаз. Цудухьа цига ламаза цIа деза а деза а оалалургдац сона. Цул совгIа,

ламаз кьаьстта цIенача моттиге де а деза. Вай Iемад карта юхе кIувс Юбилле, е ишколечараухача моттига хьалхашка, бераша дешаца классашка дIауvtташ, ламаз де. Дага мел дийхача дIауvtташ, хьадеш хилац из ламаз. Ший кьаьстгача кIувса тIа деш хилча, дуккха унахцIенагIа да из. Ламаз гоама долаш яхац аз, из цIенагIа мел ду дикагIа хеташ ях.

Сона цига хилча бакъахьа хеташ цьхьа хIама дар. ГалгIай йоазанхошта юкье дукха сий долаш кьонахий, йоккха деша говзал йола нах хиннаб. Тахан вай уж вIалла боацаш санна бицбаьб, цьхьаккха маьхе а оттадац цар кхолламаш. Цу парке хила еза аьнна хет сона «Йоазанхой аллея». Из дош дувца дукха ха я, бакъда вай хьакимаша, дин викалаша кхетадац мел низ болаш да йоазанхочун дош. Тахан уж тIехьашка а тетташ, мотт хьабувца ца ховш бола нах хьалха а тетташ, йоазанхой сий доадаь даьннаб вай. ВIалла вай каьхата мотт хьа а хилале, эрсий меттала яз деш хиннав Гойганаькъан Iаддал-Хьамид. Цунна чоагIа дагадоаллаца дешаех цаI хиннад, наха салоIаргдола моттиг ше кхийнача юртан кIалха уллача атагIа хьалъяр. 1996 шера цун юртхо Озанаькъан ИсмаIалий Салман волча вахар со, Гойганаькъан Iаддал-Хьамида 100 шу дузаш хиларца дувзадenna, цох статья язье аьнна дехар духьа. Салмана са юхь яь, «Кьахьегамхой воккха доттагIа» яха йоазув дир Iаддал-Хьамидах.

Из Юдийшача зе йиш яр, эггара хьалха вай мехка наха салоIаргдола моттиг хьакхолла лаьрхIа хиннар кьаьнара йоазанхо хиннилга. Озанаькъан Салмана йоазон юкьера деш вай укх тайпара мугIараш: «Iаддал-Хьамида чоагIа лохар бахача наха паргIато хургйола оагIув. Цо лаьрхIадар тха шин юрта (Дошлакьей Аьлтеи юрташта) юкье доаллаца доккхача ор чу, хий соцадаь, цунах Iам а баь, цу Iам чу чкьаьрий чухеца а, хIаьта цу ора берда тIа ягIаца хьунах (дукха гаьнаш ягIар цига) парк а яь, цига наха салоIа моттиг е а. Цу юрташка бахача наьха культура дегIайоалаяра доккха новкьостал хургдолаш гIулакх дар из...»

Ховш ма хиллара, вай мохк бохабаьчул тIехьагIа, Сибрера кхь цIавенавац воккха революционер, Орджоникидзе С., Заьзганаькъан И., Албохчанаькъан Ю. доттагIа. Из 1948 шера кхелхав, мехкахваккхача хана. Тахан ювцаш йола парк хьалъяро Iаддал-Хьамида дагадаьллар кхоачашдергда аьнна хет сона.

1990 шера дар мотт сона из. Эккажкьонгий-Юртарча №3 йолча юкьерча ишколе, вIашагIкхийтар дукха нах. Уж гулбалара баьхан дар Муталанаькъан Шовхала Хьажбикара 80 шу дизар. Цига вар Хьажбикара ши воI: Темарлан, Султан; ши йоI: Люба, Хьава; гIорбаьнна йоазанхой: Базорканаькъан Идрис, Озанаькъан Салман, Чахкенаькъан Саид, Пхьилекьонгий Махьмад-Саид, Угурчанаь-

къан Азматири. Енаяр цига Шолжа-ГIалий тIарча телевидене ПТС. Передача дIахьош хиннараш дар сои Янданаькъан Лидаи. Цига мел вола саграьза а волаш, дIа-юха кьастале цар дийцар Наьсарен кхале йоазанхой аллея хьае еза яха дош. Тайп-тайпара моттигаш яр цу гIулакха белгалъяь. Бакъда из дош дизза дIахьаккхача маганзар цу ханарча хьакимашта. ХIанз, парк хьаеца заман чухьа, из моттиг а юха дагалъаца бакъахьа хет сона. ГIорбаьннача йоазанхоша е лаьрхIа хинна аллея а хьае йиш я парке. Цига кагийча нахаца, берашца вIашагIбетталургба йоазанхой, цар книжкаш кхоачаргда царга, ешаргья байташ, чакхдоахаргда литературни цIайш, бе-беча поэташта, йоазанхошта хетадаь денош. Сога хьатгача, цу тайпарча балхо эргайоаккхаргья вай йоазанхохей йола, наьна меттах йола уйла, из Юмабеча даькье дикалар а ютаргья. Цу тайпара йоазанхошта хетаь майдаш, аллеяш, сквераш йолаш я вай мехкарча йоккхача шахьарашка а. Цига хийла йоазанхочоа дегIа сийленгаш а дагIа. МоллагIа сийленг оттаде мегаргдолаш ба вай йоазанхой: «Дошо боагIий», «Иштта мара», «Бертий бийсаш яздаь» Чахкенаькъан Саид; «Боадонгара» яздаь Базорканаькъан Идрис, «Беке кьонгаш», «Цийенна сайре» яздаь Боканаькъан Ахьмад; «ГалгIай», «Хьув ястар» яздаь Коазой Ийса; поэташ Янданаькъан Жамалда, Iалбаканаькъан

Джабраил, Чахкенаькъан Капитон, Гаьгенаькъан Гирихан, Хьоашаланаькъан Iаьла, кхьбараш.

Цул совгIа, йийлла концертни зал а хила еза аьнна хет сона цига, симфонически оркестро а камерни оркестро а ашараш лекхаргйолаш, укхача чакхдаха мегаргда белгаларча артисташта хетадаь денош, цар илlesh оалаш дола концертш, иштта кхь дIахо а.

Вай парк дегазьаргйоацаш, кьонача тIехьенна дуккха пайданедар Юмадергдолаш хила еза. Цул совгIа, дукха гаьнаш хила еза вай парке. Из хила еза цун керттерча белгалонех цаI. Цунца цьхьана гIар-тата доацаш, сагийна моттиг а хила еза из. Цар хьа мел дувцаш дола хIама цу парке хуле, цига даим тата латтаргда, цох салаIар хургдац.

Уйла е езаш хIама да аьнна хет сона, из миссел йоккха парк хьалъяр. Духхьал хьалйича йоалаш яц из, кхь а лелае а еза, лакхача борам тIа хургйолча тайпара. Вайна дагадоагIа, СССР ехачул тIехьагIа дуненна йовзаш йола «Артек» яха берий салоIа лагерь цьхан юкьа ахан хало ловш хиннилга. Из лелае низ боацаш йисаяр Украина, хIаьта Россэ лелаш, дийнъенна дIаьхар из. Цу тайпара моттиг нийслургйоацаш хIама де деза. Селлара йоккха парк (109 гектар) лелалургий вайна? Лелалургья аьнна хете, хьалге мара езац. Бакъда цу дешах йола шеко хуле, кхь никъ харжа беза, зIамагIа яь а хьан леларгья уйла яь а.

12 АШАРИЙ ДУНЕ

Дика гѳулакх массаза даха деза

Халкъа кхоллам дегѳакхувларах лаьца

Іарчакханаькъан Сали

Со кхувш воагӀаш кӀаьнк волаш, 60-гӀа шераш чакхдоалаш, 70-гӀа шераш дола-луш; къаман культура сихха дегӀааха йолаеннаяр. Цу хана Наьсарен кхале дар халкъа театр, цунна кулгал деш вар йоазонхо хинна Боканаькъан Ахьмад, илиалархой бар Хамхой Ахьмад, Меданаькъан Мустафа, Йовлой Рая, Біарахой Мустафа. ХӀара юрта исбахӀален самодетельность яр; илиалархой, халхарчаш, драматический артисташ чубоагӀаш. Шера цкъа Наьсарен културан цӀагӀа царга хьажар хулар, багӀаш кхелахой а болаш, дикагӀвар белгалвоаккхаш. Цу хьажаре дакъа лоацаш хулар хораш, тайп-тайпарча спектаклаш-кара доакъош ловзадеш бола нах, дахчан, каьхата пандараш лекхараш, иштта кхы дӀахо а. Цу гѳулакхо ерригача юрташкхара цъа кӀеззига а говзал йолаш бола нах чулоацар, кхебора керда артисташ. Хийла цу хьажарашка иха, цар доакъашхошка ладийгӀа ва со бера хана. Цул совгӀа айса а дакъа лоацар Наьсарча №1 йолча юкьерча ишколе лаьрхӀа цу хьажаре йига аьнна вӀашагӀеллача хоре. Цунна кулгал деш, тхона илии Юмадеш яр Наьсарен ашарий ишколе хьехаш хинна Инаркъанаькъан Мадина.

Ха дӀа мел йода, дика хӀама лорадеш, дегӀакхувлаш хила дезар. Бакъда вайцига из нийса юхамачахьа хилар. Дукха ца говш хьажарашка ца ухаш сайцар юрташкхара шоаш кхоллабена артисташ, цар бу болх лаьгӀбалийтар кхалерча културан болхлоша, ашархоша. Кхы а кӀеззига ха яьлча, бокъонца дицделар наьсархошта дезадена хинна шоаш кхоллабена юрташкхара артистий хьажар. Керда ашархой, артисташ хьа ца хиларал совгӀа, бараш а дӀабаьлар. Цъа ха эттар дуккханах чулоацаш бола културан болх геттара мелбалийта.

1995-ча шера, «Наьсарен оаз» яхача газета тӀа (№ 49) арадаьлар цу хьакъехьа аз даь йоазу. «Е ноа а алац, е тиррр а алац» яхаш дар из. Кхыча дешашца аьлча, илиалархой говзал дегӀа а ягӀац, цӀенъенна дӀа а ялац, цъан метте латт яха маӀан дар цун. Из дӀадолалуш аз аьннадар: «Ашарий искусствуха къамаьл долча моттиге, аз, хала а хеташ, дагалувиц сай къаман цӀаккха а цӀихеза илиалархо, гӀорваьнна композитор хинна цахилар. Сона дайнадац, бедоахкаде дийзадац гӀалгӀай композитораша язъяьча симфонически ашарий ноташ. Из сона массаза Іаткъаш хиннад, хала хет хӀанз а. Из дага мел дохача хана, сайга хетт аз: «ХӀана?»

Цу хаттара жоп луш, аз дуккха баьханах кхувлар дувца-

ча йоазон тӀа. Карарча хана, 28 шу даьннад из йоазу аз даь. Цул тӀехьагӀа, дуккха хӀама хувцаденнад. Гучаьннай сона дукха езаш йола илиалархо ГетагӀазанаькъан Іайна, сона хеташ, Къилбаседа Кавказе цул хозагӀа илии оалаш артистка яц. Иштта хьахиннаб кхыбола илиалархой: Суммая, Налганаькъан Лема, Хоаной Рагда, Эсармарзанаькъан Іалаудин, Йовлой Хьава, Охценаькъан Роза, Янданаькъан Хьава, кхыбараш. Композиторий даькъ тӀа къаьхегаш хьавенав Дзейтанаькъан Тимур, Малсаганаькъан Хьава, Малсаганаькъан Зарема, Шадажанаькъан Фариза, Хулаганаькъан Артур. ХӀаьта а къаман юкьера дуккханах ашарий дуненна юкьеозаш дац тахан цар кхолламаш. Царга наха ладувгӀ, цар концерташка ух, уж дукха беза. Амма цу наха шоаш, 60-ча шерашка лоацаш хиннача тайпара, дакъа лацац културанна, къаьстта ашарий искусствонна, юкье.

Беррига нах бизнес тӀехьабаьнна дабахар, йицъелар култура, литература, театр. ЙӀаьххача юкья иштта лаьтгача хьало, вахара халонаша дицдир уж хӀамаш. Цу хана берригаш бизнес, ахчанна тӀехьабаьннадаь, арадаьннадар цу хьакъехьара цъа анекдот:

«Пандар дӀалакха саг висавац укхазам, - аьннад културан хьакима.

-Оаш ахча дӀалойя, из-м вай бизнесменаша дӀалокхаргба шоана, - яьхад, из хозаш ваьгӀачо».

Бегаш-м бегаш ба, хӀаьта а цӀенхашта гѳулакх да култура лакъар е Іаьхара йисар.

Нохчаша, цъан юкья из моттиг йицъеннаяле а, цъа ха яьлча юха дийнбаьб дуккхача наха юкье беш бола, култура царна шерра йоржаш бола болх. Дуккхача хана денз, долаш да цар «Синмаьхалаш» яха вӀашагӀкетар. Из цӀи йолаш телепроект а я цар. МоцагӀа мо хӀара кхалерча шоаш кхоллабена артисташа гойт шоашта ашарий дунен тӀа ховраш, карагӀдоалараш: халхараш, драматически говзал, наьна мотт хар, тайп-тайпара пандараш, къаман инструменташ дӀалакхара говзал. Дукха нах чулоац берригача нохчий мехка дӀахьош болча цу балхо. Цох хьабоала пайда, мах баь варгвоацаш, боккха ба. Цкъа-дале, хӀара юрта цу лостамагӀа говзал йола нах кхув; шозлагӀ-дале, царна юкьера хьагучабувл къаьстта хоза оазаш, драматически артиста говзал йола, наьна мотт бовза нах. ТӀехьа тӀайоагӀа хана царех хьахул шоай къаман сий доаккхаш бола, из хозача оагӀоракхара дӀадовзийташ бола нах-артисташ. Из децый лоархӀаьме хӀама а доккха дика а? Сога хьаьтгача-м да.

Керда зама яр аьнна, хьалха мел хинна дикадар

дӀадоаккхаш хилац хьакъбал долча наха. Дикадар дугаш а кхы тӀа дегӀакхувлаш а хул. Из да нохчаша даьр. ХӀаьта вай хьеккха дӀадаьккхад из лоархӀаьме хӀама, хӀанзарчоа из дийнде безам болаш саг волчоьх тара а дац. Цу тайпарча моттигера дӀайолалу боккхача артистий наькъа юхьиг. Тахан вай республикерча хӀара юрта хӀана дац аьнна хьалдаь керда, мел эша хьалаш дола културан цӀенеш да. Цар чу болх беш, дукха начӀал дола кхалнах а маӀа нах а ба. Из зе йиш я газеташ тӀа кеп а еттача йоазонех а. Цар чакхдоах тайп-тайпара вӀашагӀкетараш. Бакъда уж, таханарча дийнахьа, кхоачам болаш дац. Културан болх шерагӀа боаржабе беза цар, дуккханах чулоацаш. Масала, ЭккажкӀонгий-Юрта юкьера дешар дешаш йола ялх ишкол я, Сурхо тӀа а сона ховш, ялхлагӀгӀяр хьалъеш латт, иштта да кхыча юрташкха а. Царех дукхагӀчар тховнашта кӀалха актови залаш я. Цудухьа хӀара ишколан ший хор хила еза, халхарий тоабаш хила еза, метта говзал, драматурге говзал дегӀакхувлаш цъанкхетараш хила деза. Федеральни дешара стандарташа а дӀадец из тахан; визза, масе оагӀоракхара дегӀавена саг кхевара. Из болх цига мишга бу хьожаш, юрташкха хьажараш чакхдоахаш хила деза юрта културан цӀенеш, дикагӀа белгалбаьннараша дакъа лоацаш, кхален хьажараш чакхдаха деза, котбаьннарашта совгӀаташ а деш. Културан цӀенеш хьал а даь, уж даьсса латтар къаман хӀама тоалургдола никъ бац. Аз лакхе аьннача беса, из болх лерттӀа дӀаоттабаь хуле, тӀаккха, вай воаш цецдоалаш, тоалургда вай културан хӀама. Цу балхатӀа новкъостал деш хила беза ишколай, колледжий ашарий болхлош. Цъан сага дулургдолаш хӀама дац из, массане а ший дакъа юкъехьойя, сеца латта «ворда» меттагӀгӀаккха низ кхоачаргба вай.

МалагӀа пайда ба цох хьабаргбар? Эггара хьалха вай ашарий искусство дегӀайоагӀаргья, цига шоай начӀал долга хьахайтача наха искусствай колледжашкара, ашарий ишколаш-кара моттигаш хьалоацаргья, драматургеца бокъонца хьоашал дараш театральни дешар а дийша, вай театрай актӀерех дӀакхетаргба, наьна метта кӀоаргаленашка кхьаьчараш наькъабаргбола моттигаш дуккха я. Кхы вӀалла хӀама деце а, наьна мотт хьеха ховш бола хьехархой хьахургба царех. ЛерттӀа из дӀахьехаргбола, ховш бола нах а чӀоагӀа эшаш ба вай къаманна.

Укхазаша шоана цъа хӀама дувца безам ба са, айса яхар чӀоагӀдеш. Цъа студентка ера со волча, шийна наьна мотт мишга хов хьажа, гӀалаташ дукха дой гучадаккха. Цун

цӀи яккха безам бац са. Хьанна хов из цун дешара Іаткъаш хулий а? Дукха доккха доаца йоазу дӀаяздир аз, гӀалаташ юкье а дехка, цо уж хьатоадоий хьажа. Йийшача, кӀеззига тоадир цо цу тӀа хинна гӀалаташ. Гой, деша оттача хана гӀалаташ деш хила йиш яц, наьна мотт лерттӀа Юмабе, дӀахьеха ловш вола саг. Цу даькъе а дикка гӀо дергдар аьнна хет сона дувцача хьажараша. Цъаннена хетадала тарлу; из-м наьна меттах йолча олимпиадан декхар ма дий, аьнна. Из а харц ва ала йиш яц, хӀаьта а белгалдаккхалов: олимпиадо ший декхар кхоачашдергда, хьажаро ший декхар кхоачашде деза. ЦаӀ вокханна новкъа хургдолаш хӀамаш дац уж шаккхе.

Цъаькха цъа хӀама а белгалдаккха ловра сона. Вай къаман дуккха халхарчаш ба, йоккха говзал а йолаш. Уж шоай хана кхебаьб боккхача говзанчаша: РФ културан гӀорваьннача болхлочо Гаппархой Мухьмада, ХӀирий республикан гӀорваьннача артиста Саганаькъан Мурада, Нохч-ГӀалгӀай АССР гӀорваьннача артиста Могушканаькъан Ахьмада, кхычар а шоай говзал дӀаьла еза тӀехьа тӀадоагӀаца ноахалашта. Хала хете а, цар из хӀама деш дац. Царех дукхагӀбараш юристаш, Іаьдала болхлош, кулгал деча моттигашка къаьхегаш ба; бераш Юмаде безам болаш саг вац. Ший цъаьцца баьханах хургда цун а. Алапи лоха долга хила а тарлу... Хац сона. Амма цаӀ шеко йоацаш да, царех деш хӀама доацаш цӀагӀа вагӀар а вай берашта халхараш Юмаде безам болаш вац. Аз болх беча ишколе а актови зал, е спортзал яцар. Бакъда берашта чӀоагӀа ловра вайнаьха халхараш Юмаде. Цу гѳулакха тоьаргӀолаш йоккха, юстаро йоаллаш уйче яр. Сайна воззача цъан сагага аьлар аз:

- Пенсе а волаш, цӀагӀа ма вий хьо. Хьай халхара говзал берашта дӀалуьлар а Іа, аз директоргара дехаргдар хьона дика алапи хьожадар а хьо балха дӀаэцар а.

- А, безам бац са, кхы гѳулакхаш да са, - аьнна, са дехар дӀагӀаэцанзар цо.

- Ай! Хьо ма Юмаваьвий наха.

ХӀанз Іа хьаломаде вай бераш, - дийхар аз.

Цох а хӀама хиланзар. Иштта вай хуле, вайна тӀехьа тӀайоагӀа тӀехьенаш е илии ала а е халхаяла а ховш хургьяц. Нагахьа санна кагирхоех хьакимаш хуле а, моллагӀча кхыча балхаш тӀа къаьхегаш хуле а, халхар ховш хилар царна наькъадаргдолаш хӀама да, наьна мотт хар а цар сий даргдолаш гѳулакх да.

Ашарий искусство, бӀарчча култура дегӀайоалаеча; доккха дакъа лаца тарлу ишколашкха болх беча ашарий урок хьехача наха. Сона дага мел доагӀа, из урок вай юкьера дешар дешача ишколашкха лерттӀа дӀахьехаш хиннаяц, цъа наггахьарча иш-

колагара дӀайиккхача. Со деша вагӀаца хана, цъа хӀирий кхалсаг яр тхона из Іилма хьехаш, хьехархоцо тхона Юмадаьр дар скрипични дӀоагӀан сурт диллар, «до, ре, ми, фа...» иштта кхы дӀахо а. Цъа хӀама деша е сурт дилла тхо Іо а ховшадийя, мӀарашта лак хьокхаш ягӀаш хулар из. Йийишашта каьхата пандар, кӀаьнкашта дахчан е кхыдола пандараш Юмадеш хинна моттиг дагаьгӀац сона. Иллеш дӀаяздора, дӀалакха а хьожар. Тахан мо дагадоагӀа, оахаш «Щорсах дола илии» даьха:

«Яр из тоаба йодаш гаьна,
Берда тӀарча новкъа гӀолла,
Це байракх отт полка даьна
Лакхьяьле, ший «шарх»
кхолла...»

Бакъда таханарча дийнахьа из кӀеззига да. Дешархой ашарий урок композитораш, ашарий жанраш, бе-бе пандараш, иллеш, илиалархой, халхарчаш бовзийташ хила еза.

1998 шера со болх бе волавеннача Сурхо тӀарча ийс шера дешача ишколе ашарий урок хьехара кийчваь, из дешар дийша хьехархо вацар. Берех къаьхетар сона, цъаккха културан дакъа ца Юмадеш, ха йоаеш дагӀаца. Директорца дагавала лаьрхӀар аз:

- Укх берашта цъаьцца пайдане хӀама Юмадергдолча тайпара дӀахьоргьяр вай ашарий урок, - аьлар аз, сай цунца гѳулакх деце а. ГӀалгӀай мотти литературеи хьийхача боалаш бар са болх. Бакъда директора теркалдир из дош.

- Фу дергда вай царна, дийша бола ашархой ишколе болх бе безам болаш ца хилча? - аьлар цо.

- Сона йовзаш, Яндаре яхаш я республике а йовзаш йола пандарча Канциганаькъан Совдат. Хьо раьза хуларе, из ехаргьяр вай берашца болх бе. Цо царна, кхы вӀалла деце а, каьхата пандар бовзийтаргбар, Юмабергбар, иллеш даха а кийчбергбар.

-ЙоагӀаргӀий из кхыча юрта къаьхьа? Цун-м ший Яндаре а шортта болх ма хургбий? - аьлар директора.

- Хоаттаргда вай, - аьлар аз.

Амма хаттанзар аз Совдатага, дехар дир ишколе балха ехаш. Цъан шера болх бир цо тхоца. Хала-м дар цунна, цъан юрта-ра вокх юрта а ухаш, болх бе, цу шин юрта юкье лелаш Іаьдала транспорт а йоацаш. Дуккха хӀама де карагӀдаьлар цунна цу шера. Амма иштта дӀахо лела низткъало хиларах, из дӀаяхар.

Тахан вайцига этга културан хьал дуккхача даькъе хьокхалуш да халкъа кхоллама республикански цӀен балхах а. Цига къаьхегаш дуккханах ба. Цудухьа цар а новкъостал деза, вай културан «чарх» дӀакхастаргӀола хӀама деш, ма хулла дукхагӀа нах цу гѳулакха юкьеозаш.

Мичахъара хъадоагIа эздел?

Сий долаш кхебаъраша доаккх сий

Кхузанаъкъан Сафия

Шийна гонахъарча суртах дог лазача сага, уйла е хIамаш дукха да тахан. Цхъадолча гIулакхаша бохам а бу дега... Хийла, цхъа хIама зийча, хезача; ванагIа, вIалла а хила йиш ярий ер тайпара хIама тха къаман юкъе; аьле хеталу. Оалаш хоз, тхъовра лаьтта къаман яхь, сий довзаш, лорадеш хиннараш ма цецбаргбар, ер тайпара хIама дайча, аьле. Дунен чу вахаш, сага эггара чIоагIа лорадеш дезараш Даьла дини сийдола, эздий дола гIулакхаша да. Наха юкъе хоза масал хургдола, гIадваха сага хъогара дIаэцаргдола гIулакхаш доаржадечарга цхъаккха хIама кхоачаргдац! ЦIаккха а вай къаман юкъе чакхдала йиш йолаш ца хинна во, ийрча гIулакх даржаш латташ дайча, сатемах йох моллагIа, ший къамах дог лазаш волча сага уйлаш. ЗIамигача сага е йийи, сона сайна хов сай фу де деза, сай вахара да се ва со, яха къамаьл вай Iадатац товш хиннадац цIаккха а! Тхъовра денз, даьца дагаваьле, цIагIа даь-да вале, цунца а дийце мара; ше лаьрхIа хIама дIадоладеш хиннадац вай къаман маIача сага.

ХIаьта йоI, массахана наьнаца дагайоалаш хиннай. Сога хаьтгача, йоIа наьнал дикагIа неш кораергьяц! Ма варра шоай дезалхо довзаш, из кхеваьрашга ховргда эггара нийсагIдар ала. Даьцара, наьнацара моттиг, царцара лерхIам боабар ше йоаккхача хана юхь кIайенна, сий дарех хинна дIагIоргвац! Тахан дуккхабараша шоаш толхаш латт из лоархIаме моттиг. ЧIоагIа вайга ца товш хIама дар цхъан сага дийцар. Гаргача наьхачига ваха вагIаш из зийна, чIоагIа тамаш еш вар из... Истола гонахъа шун тIа хайша багIа дезал. Хъаьша юстара ваьгIав, цIен-да чуварга хъежаш, цунца цхъана йоховргволаш. ЦIеннош дотташ болх беш вола дезала да чукхаьчав. МагIа баьрче хайна вагIа цIагIара хIетта кхийна воI, да чувальча йоьгIа ца воалаш, ше вагIача вагIа висав. ХIаьта хъаьшеи цIен-даи цхъана дIагIахайшаб.

- ХIанз, хIанз ура лелача цIен-нанас аьнна а, е дас човхаваь а, йоьгIаваргва-кх из, яхаш, ваьгIар со. Бакьда, вIалла а теркал ца деш, йийра уж из гIулакх, цох кхетадир аз цу фусаме уж гIулакхаш лора ца делга. Ма дарра аьлча, шийлача ара цIеннош дотташ ваьлла, деха кулгаш долаш, кIаьдвенна, этта боад кьовлалуш мара цIенна ца кхийтгача цу фусаме-даьх къахийтар сона. Юстарбаьле цкъа телевизора духьига тIа ховшаш,

тIаккха телефона чу хъежаш, чай мала дог этте истолагахъа боалаш, шоашта гонахъарча сурта уйла вIалла йоацаш, кхестар дезал. Цу гIулакха бехке хийтар сона нана... Да цIагIа чувоаллашеь, йоьгIабаьнна, цунна эшачунга хъожаш, из йохайна валлалца сабарде дезар цар, сона хыйхачох, аз йомадаьчох. Тхоашта лоалаха баьха цхъа дезал духьальэттар сона, из деррига теркалдеш... Ши дезалхо вар цу даь, наьна. Сайран из да балхара чувеча, цун дезача гIулакхий хIаране шоай декхараш дар массахана! Сайна бIаргагуш хиннар да аз дувцар. Из да хъачувоаллашеь, чехка цун кога тIара ботинкаш йоьоахар кIаьнка, тIера барзкъа, кий дIайице, шоай моттиге дIаохкар. Йийиг, из кулгаш дила валлалца, гата беделле латтар. ГIанд тIехъа хъазе, йи кхестача истола гонахъа из дIанийсваллалца, цунна гонахъа латтар уж. Цу шоай даьна фу эш, вIалла цо ца аьлча а дика ховра царна, зIамига боллашеь. Ураме даь машен йочуйолаелча, ховракх цу цIагIарча кIаьнка... Папа чувоагIа аьле, цIагIара йоьараведе, коаналараш хъа а йийилле, машен хъачуваьлчача уж дIа а кьайле, даьна тIехъа мара цIагIа хъачувагIацар из. Деррига мичахъара хъадоагIар?! Наьнагара! Нанас йомабаьбар уж иштта. КIай гIайбилг улаш, магIа баьрче латта даь гIанд цу фусаме дезеи бочей дар. Цига да мара саг йоацар, йоха венначунга а, ер папай гIанд да, оалар бераша. Цхъа тамашийна хоза кхедеш латташ бераш дар уж нанас. Да-м йуйран цIагIара араваьлчача, боад кьовлалуш мара балхара цIенна кхетацар. Тахан-м уж кхийна баьннаб, хIаране ший ба дезал. Бера хана денз, нанас шоашта йочуделлачунга хъежжа, ухх лаьттан букь тIа мел долча хIамал везагIа, хъамсарагIа шоай да лоархIаш, цун сий деш, цун цIи лораш хьалкхийра уж. Из да из вай хъаькьалеча даьша тхъовра яьхар: «Iа хьалхадаьхачунга хъежжа хургда хъа кхоанен сурт» яьхар... ЧIоагIа хала дар сона цу цIагIа гуш хиннаца хIаманна сатоха... Ди довлца напаягIа доаккхаш, халача балха ваьлла да чувеча, магIа баьрче хайна вагIа воI меттагIацавалар, из деррига гуш цIагIа да лийнна нана сагота цахилар, цар цунна боагIаш бола лерхIам цабар, хала хетар сона. Садетташ ваьгIа, кхы Iе ца луш, йистхилар со магIа ваьгIачунга:

-Да чувальча, йоьгIавала; даь еций магIара моттиг,- аьнна.

-Ай, наьха саг вацар укхазам, цо ше теркалдацар уж хIамаш-м, - аьлар нанас...

-Цо из теркалдацар-м из оамала атта, дега кIаьда саг хилар да, шо дукха дезарах да,

хIаьта оаш леладер, цунцара лерхIам боабар да...

Шоаш бараш дика ба ераш-м, аьнна, хийтар сона, иштта хъехам беш хьо хилча... Цхъаболча даьша, ноаноша шоай IаьдалагIа уж дезал беза а беле, боабу! Балхара шийна совгIата енна дикагIа йола телефон, цунгаръяр сов дика яц, аьнна, ший пхелагIа классе деша вагIача кIаьнка елар цхъанне. МалагIа гIулакха, фу кхоачашде еза пхелагIа классе деша ухаца бера тIехъаьнна телефон?! Шелг IотIагоIабе хьона моге, телефона чу тахан хъа ца хьокхаш хIама хургдац... ХIаьта берашта тахан цхъаболча боккхийчарел дикагIа хов; моллагIа хIама хъалаха, хъачудаккха. ДикагIа йола телефон аз дIабеелла дIахийчача, вахара ира, аьрхIа оагIонаш довзаш доацача, вое дикей кьоастадеча хъаькьале кхача доацача, дунен хIама ца довзача бера чам хургбий дешарца?! Телефонага гIолла во мел дар довзийтачул, дикагIа деций Даьла дин довзийтар, иманаца, эзделца дола гIулакхаш йомадаьтар. ХIанз дуккхача фусамашка дIачуухаш, вайна гуш хIама да-кх из... Шоай цIагIа мала хъачуваьннаб, мала дIаараваннаб ца ховш, телефона чура бIарг хьал ца айбеш, даггара цу чурча ловзарех ловзаш, пIелг шершабеш дагIаш хул бераш. Хийла, шоашка дIайистхилча, из дIахозаш а хилац. ВоккхагIвар хъачуваьлчача ураоттар, хаттар дар, йоха гIанд дIаоттадар, эшачунга хъажар вIалла дагадохача а хилац цу тайпарча фусаме. Ма вай къаманга ца товш, ца доагIаш, дега хийра сурт хул-кх из! Иштта кхийнараш-м араьха шоашта хъехар дича, шоай гIалат теркалдича раьза хилац... Ма дарра аьлча, беттага Iаха жIали мо мара, Iа дувцар теркал-м диц цар. Белгала хул автобуса чу, ишколе, мичахъа араьха эздий, иман дола гIулакхаш лергера ца хадийташ, беррига низ йобилла, шоай тIехъе сий долаш е гIертташ лаьттараша кхебаьраш. «Ма ираз да-кх хьо мо вола дезалхо коа хилар, Дала сий долда хьо кхеваьрий!» - оалаш а ма хоз цу ишттачунна тIехъа. Сов чIоагIа махъарч детташ, даггара аркъальухаш, шоайла дIагIа-хьатIа бетталуш, телефона чу хиннаца цхъан хIамах белаш, энжий бегаш беш газела чу кхийстача кагирхошка; ай, сабарде кIеззига, шо мара кхы саг веций укх чу; ала дезаш хилар са. Цу чу баьгIача ха яхача нахах эхь хетар сона-м, цар леладарьчох. Телефона чурча вахаро дIалийца, ха яхар хьалтIаваьннавий хац... Бакьда, долчунгара-м доаккхаргдац эздел! Далла хоастам ба, ишттабараш вай къаман юкъе дукхагIа болаш! Бера хана, дагадоагIа сона...

Да коа цхъа хIама деш воалаш хилча, кьонгаш цIаккха а цIагIа багIийтабац тха нанас. «Цунна новкъостал де дезаш деце а, из ара мел воалл, цунна юхе хила. ЦIен-да коа болх беш воалаш, дезал цIагIа багIаш хилац шоана, - оалар нанас. Далла хьалхашка а доагIаш дац шоана иштта, наха а из зийча бехк боаккхаргба шух».

Дезалхо везаш хиларга шетувлавайта мегаргвац сага, аьнна, хет сона. Дезал-м беза кхеллаб! Цул хьамсарагIа фу хургда?! Массадолла наькъаш маьршадаьха, тахан хIара денна хъадаржаш мел латтар цун багара далалехь духьалкхухъаш, эшам яхача деша чам ца бовзийташ, хъацара гIадам баьккха дегIа хало хилар кхераш хьалкхевича, мишта довза деза цунна вахара ира, аьрхIа оагIонаш?! Дезала йовза еза, ди-бийса доацаш, салолам боацаш шоай духъа къахъегаш лелача даьгара, наьнагара хало, цар дегай хьал, уйлаш... Цу оагIон хам бовзаш уж ца хуле, цар цхъаккха хIаман хам бергбац.

Дукха ха йоацаш, базар тIа нийсьелар со. Сона уллув цхъан кхалсагаца латтар ийситт шу даьнна хургйола йийиг. Кхалсага, маьчеш хъайица, ераш мишта хет хьона, берага аьлча, дехъа латтача кхалсага:

- Уж зIамига хургья цунна, пайдана яц,- аьлар.

Цунгахъа цхъа во дIа а хъежа:

- Iа дIакьовла хъай баге,

хъай баге дIакьайле латта, сона еза уж, сона хоза хет,- аьлар йийига.

Цецъаьнна:

-Аь!.. Ай, мишта оал Iа

иштта, даьцега из тайпара къамаьл деш хулий?- аз аьлча,

даьци яц ше, мама я, аьлар дехъа латтача.

Йийига уллув лаьттар наьна-йиша яр. ВIалла а уйла яь яла ца могаш, тамаш йир аз цу гIулакхаш... Доккха хIама дар цу йийига ший наьнага йийтга баге; сай безам бар эцаргья аз, хьо дIаьла юхера, яхаш. Цхъаккха хIама ца хилча санна, латтача наьнах гуш дар, из хьал царна юкъе хьалхара отташ доацилга. Гонахъа мел лаьттараш цецбаьхабар цу хIамо. Ший безам бар ала а, де а маьрша дитача бера леладер дар цу йийига хъаьбекхар... Из сурт духьалара дIа ца доалаш, цIакхъачар со. Сийдола тIехъеций дерригача къаман сий даргдола гIулакхаш доаржадер?! Тамашийна эздий нах ба уж, аьнна, кхыча къаман наха оалаш хезача хоза-м хет... Хозача оамалашца, яхь йолаш хиларца бIарчча къам дезадолийташ бола эздий кьонгаш, мехкарий хиннаб вай; тхъоврарча хана денз. Цу лар тIара ца доалаш, дIадаха деза вай! ТIаккха хургья кхоане тешшаме беркате!

Къаман парк хургья вай республике

БIарахой Муслим

Наьсаре къаман парк хъаелла лерхI. Вай мехка мел кхача туристаш, хъаьший тIалатташ хоза, бIарг тIаотташ моттиг хургья цох. Из хоам «Сердало» газетага бир шахъара администраце зарбан болхлоша.

«Вай мехкадаь Келаматанакъан Махьмуд-Iаьла ва парк хъаеллар кьобалдаьр. Цига хургья аттракционаш, салоIа моттигаш, футболлах ловза доазош, спортдоазош, иштта кхыдараш а», - йоах тхогарча хоам. Карарча хана къаман парка хоржама болх ба дIахьшо. Шахъара администраце дехар ду бахархошка, za.park06.ru сайтага гIолла, шоашта хозагIа хетача дизайн-проекта хоржам бе, яхаш.

ГIалгIайчен юрташка хицара хьалаш тоадеш латт

Султиганаькъан Йоакъап

Къаьнара турбаш хувцаш, ГIалгIайчен юрташка хьал тоадеш латт, хица дувзаденна кхоачамбоацараш нийслургдоацаш. Эбарга-Юртарча Московски урам тIа хин турбаш чуйоакхаш бола болх дIахьшо ба, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГIалгIай Республикан Шолжа кхален администраце.

«Хин турбаш чуйоакхаш-из лоархIаме декхар да, тахан моллагIа йолча юрта хьалхашка латташ а да. Тахан из лерттIа хъадоагIаш хиларга хIара цIагIа сатуьс, иштта лоархIаме да вахара дика хьалаш кхоллар а наха чубаха фусамаш хилар а, цунца дегIайоагIаргья тха юрт», - аьлар Эбарга-Юртарча Iаьдало.

Карарча хана, уж мо дола балхаш деш латт кхыча шахъарашка, юрташка. Республика кIезиг-кIезига хицара хьал тоадеш латт.

14 ИЛМАН ДАВЪКЪ ТІА

«Дагалаца иккаш ювхаю кьонал» яха болам ба вай мехка дѣахьош

Гаьгенаькъан Мартина

Темхочун гѣулакх дикагѣа довзийта дагахьа, «Дагалаца иккаш ювхаю кьонал» яха болам дѣабихьар вай мехка кагирхой гѣулакхех йолча министерствон кулгалхоша. Цу тайпара хоам «Сердало» газетага бир, из гѣулакх вѣашагѣделлараша.

«Цу боламо дуккхача кагирхошта довзийтаргда тема профессеца дувзаденнараш, иштта до-взаргда эскарера вахар, цу лостамагѣа лораде дезараш», - дийцар тхога кагирхой гѣулакхех йолча комитете. Хѣтта кхийнарашта цар дувц, тема гѣулакхо вахаре хулийташ болча аьттонах, лелабеча балха тѣа лакхвала таро хилийтараш.

Полице болх бе бех 18 шергара 35 шерга кхаччалца бола нах

Султиганькъан Йоакъап

Вай республикерча МВД болх бе бех 18 шергара 35 шерга кхаччалца бола бахархой. Юкьера дешар дийша, физически кийча волаш, Россѣ эскарѣ амал даь хила вѣза МВД балха отташ вола саг. Из хоам «Сердало» газетага бир цу моттигерча болхлоша.

«Полицѣ болхло хилар лоархѣаме, виззача кьонахчун гѣулакх да. Полицѣ болхло хилча, хѣара бетта аха хьатѣауаш ваха аьттув ба цун, Россѣрча моллагѣа моттигер МВД лакхѣра дешар чакхдаккха йиш я, мах боацаш, ший балха тѣа лакхлуш дѣаваха а аьттув ба.

20 шерга МВД болх бича цѣагѣа ѣе йиш я. Мах боацаш дарбе де, кхьдола гѣулакхаш чакхдаха а гѣо ду цунна ѣаьдало», - белгалдир МВД. Балха отта безам барашта лаьрхѣа адрес: Магас, Кулиева цѣи лѣлаю урам, № 14. Телефон: 8-8734-55-04-61.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Утерянный аттестат Б №274299, выданный СОШ №1 с. п. Кантышево в 1991 г. на имя Бедоевой Фатимы Казбековны, считать недействительным.

Утерянное водительское свидетельство 06 №00000241, выданное Политехническим колледжем г. Назрани в 2015 г. на имя Муцольгова Джохара Мусавича, считать недействительным.

Беркате наькъаш кхоллар

Пайда хургбар доаржаде хьай мехка

Обойнаькъан Фатима

Шѣ вахача моттигер на-кьадаргдар, бусалба наха пайда эцаргбар, тѣехьенгара тѣехьенга кхоачаргдар доаржадеш вахар - из саг ший моттигах дог лазаш хилар да. Эрсий меттала «Гномоника» оалаш дола Илма вай мехка гучадаьнна дуккха ха яц. Цу беркатѣа гѣулакха хьалха этта, из дѣадихьар вар тѣой-Юртарча № 1 йолча ишколе математика хьехаш вола Беканаькъан Ильяс. Гномон яхар, гѣагѣагѣа меттала таржам дича, хьахьокхар (ха), белгалдар яхилга да. Гномоника оал маьлха сахьатах долча Илма. Тахка, дувца велча, чѣоагѣа дуккха кьахьѣа дезаш, чоалхане болх дѣабахьа безаш гѣулакх да маьлха сахьат хьахьоллар. Вай мехка из болх бовзаш, лѣлабеш нах хиннабац хѣанзалца. Ма дарра аьлча, математика оала Илма чѣоагѣа кѣоарга довзаш, ховш, цу мугѣарѣра моллагѣа тохкама болх дѣабахьа низ болаш, хила вѣза маьлха сахьат хьаде лаьрхѣа вола саг.

14-ча бѣаьшѣре Шаьме хьахьеллад маьлха сахьат математик-астроном волча воккхача Іарбий Илманхоцо Ибн-аль-Шатира. Маьждига коа хьадаьча цу сахьатага хьожаш, ламаза кхайкаш хиннав молла. Цо баьча балха тѣатайжа, иштта кхьбол-

ча, хьалха дѣаяхача заман чухь баьхача дунен гѣорбаьннача Илманхошкара пайда эцаш, таханарча Илманхой балхашка хьожаш, кхеллар вай мехкахоцо ший хьалхара маьлха сахьат. Белгалде деза, цу ерригача юрта, кьаьстга №1 йолча ишкола цох доккха совгѣат хиннилга. Беканаькъан Ильяс дувцадох, ишкола коа сахьат хьаде безам цун хилар, дешара моттигацара лѣрхѣам лакхбе ловш хилар дар. Ишкол, тѣехьѣ ураоттаеш, цунна нийса, цѣна никь хьехаш бола кхуврч ба! Кьаьстга цигара дѣадоладала деза хоза, беркате мел дола хѣама, аьнна хет, ший балхацара безам лакха болча хьехархоцо. Из уйла йолаш, 2014-ча шѣра ший рузкьах, Даьла духьа аьнна, вай мехка эггара хьалхара маьлха сахьат хьадир цо. Салолам боаца дѣнош, наб йоацаш масеьх бийса йоаььчул тѣехьагѣа, ший дагалаттар кхоачашѣе аьттув баьлар цун, Даьла низаца, Цун кьахетамца.

Чѣоагѣа тамашийна хетар из, маьлха сахьат вѣалла а бѣарга ца дайнача, из мишта хул ца ховча бахархошта. Итт шу гаргга ха я цу сахьата тахан. Иззал латташ, цхьайола моттигаш кулг тоха дезаца кхачаьр. Хьалха хинначул хозагѣа долча куца тѣа доаладир Беканаькъан Ильяс сахьат. Дуккхача наха хац, эггара нийсагѣа долча тайпара ламаза ха хьахьокхар маьлха сахьат долга. Таханарча денга кхач-

чалца вай мехка кьовсаме лаьтга делкѣа ламаза ха, бакьахьарча наькъ тѣа дѣачѣоагѣийр хьехархоцо; математически, астрономически тохкамаш даь. Дуккхача дийшача нахага цо из тохкам дѣахьѣкхача, цар массане кьоабалбир из болх. Доккха дика да из вай кьаманна!

Белгалде деза, иштта дола маьлха сахьат Беканаькъан Ильяс цу юртарча кердача маьждига коа даьлга. Маьждиге хьаушача наьха аьттув ба, цу сахьатага хьожаш, эггара нийсагѣа йолча хана шоай ламаз де. Хирий мехкарча бусалба наьха муфтий вола Гацалов Хьажмурда цу юрта ювена, цу сахьатага хьѣжа, Буро тѣарча маьждиге из тайпара сахьат хьаде чѣоагѣо яь дѣавахар. Беканаькъан Ильяс ше волча хьалвийха, цунга хьалхадоккхийташ, цигарча маьждиге из сахьат хьаде болх дѣаболабаьб цар. Ала деза, вай республи-

керча керттерча шахьаре Магасѣе латташ дола маьлха сахьат а Ильяс хьалхадѣаккхача, цо проект кхелла даьлга. Из беркате болх дѣахо дѣабахьа лаьрхѣа ва хьехархо. СКФО моттигашкарча муфтигашка каьхат дахьийтад цо; иштта дола маьлха сахьаташ хѣара керттерча маьждига коа хьахьеллача чѣоагѣа беркате, таханарча заман пайдане хургдар, аьнна.

Ильяс дувц, тахан кагирхоша телефонаш тѣара бѣарг тѣерабаьккхача, маьлхагахьа хьаллокхаре, цунца болх беш долча сахьатацара тамашийна дола кердадараш, шоай кхетамѣ хьалха цадаьзараш, дуне мел латт пайдане хургдараш до-взаргдар царна. Дала йоах, сийдолча Кьорѣа тѣа: «Малх а бац бетта тѣакхе тарлуш, ѣ бийса а яц денна хьалхайоалаш. Шѣдар ший наькъ тѣа лѣлаш да». (Ясин, 40-гѣа аят).

Іан хана хувца езаца чархех дувц, шоай доалахьа машинаш ярашка

Султиганькъан Йоакъап

Республикерча МВД болхлоша, аварѣш кѣзигагѣа хилийтар духьа, Іай лѣлаю чархаш дѣаоттаѣе йоах, машинаш йолча даьшка, Іан

хьалхарча дийнахьа денз. Из хоам «Сердало» газетага бир ГИБДД болхлоша.

«Іан бутт хьаьттѣа, цѣаьхха, хувцалу хаоттам. Іан хана лѣлаеш йола чар-

хаш дѣайохка еза 3,5 тоннал лакхагѣа хила йиш йоацача; водитель а воацаш, 8 саг кхувлача машинашга. Іан кхо бутт дѣабаллалца, хила еза уж чархаш. Из деррига эш аварѣш кѣзигагѣа хилий-

тара», - белгалдир МВД.

Машинаца лѣлаш мел волча сага теркаме эца дезаш гѣулакх да из. Кѣалха ша бар аьнна доацаш, саца езаца хана соцулуш хила еза машин.

РФ моттигашта юкье, дегIа зе деш йола оамалаш эггара кIезигагIа йоахкарех, ба вай мохк

Султиганаькъан Йоакъап

РИА «Хоамаш» яхача оагIоно баьча тохкамга хьежача, дегIа зе деш йола оамалаш эггара кIезигагIа лелаеча нахах ба вай мехкахой. «Сердало» газетата из хоам бир мехка кабинера.

«Ца эша оамалаш, кыча моттигашка диллача, вай мехкарча нахах кIезигагIа яхкар дувзаденна да къаман Iадаташца, тхьовра денз хьайоагIача оамалашца. Корта бохабу малар мелараш, гIаьле увзараш вай мехка дуккха кIезигагIа ба.

Цу юкье да наркотикаш-цара бувзамаш, иштта кыдола зуламаш», - белгалду тохкама болх дIабихьараша. Эггара чIоагIагIа во оамалаш яьржа моттигаш - Хакаси, Жугтий автономни область, Камчатка. Тержалде деза, во оамалаш геттара яьржаш латтача моттигашта ханна-хьа гIо де дезилга.

«Кхераме йоаца ток» яха урок дIайихьар Наьсарерча № 15 йолча ишколе

Алов Муса

«Кылбаседа Кавказа россетий» «Ингушэнерго» яхача моттигерча болхлошца, кхетаче хилар берий. Дешархошта цар дийцар токацарча кхерамзленах, эггара хьалхарча юхьанца лораде дезарех. Берашта хайра, хIана йиш яц трансформатора юхе ловза, ди детгача хана чкьаьрий лувцаш вагIа, сигала урагIьухийташ бола каьхатах баь фецара бIехал

тока саьргех дIатоссабелча, из мукьабоаккхаш валла.

ЦагIа лелаеш йолча токацарча хIамаех мишта лоравала веза дийцар берашка. Из тайпара болх тока оагIон болхлоша массахана дIакхухьаш ба. Берашта довза деза токацара лорадала дезараш. Цьхорой Башира, Ахилганаькъан Султана дийцар, ток йолча моттигашта гаргаваха, «селфи» яккхар кхераме долга. Хьалхадаьккхар, хаьда

улла тока саьрг бIаргабайча фу де деза. Из деррига дувцаш дола каьхаташ дIадийкьар берашта.

«Бераша кхетадац, тока юхеахар мел кхераме да. Из царна хьалхадахар тха декхар да. Леладе йиш йоаца хIамаш белгалду оаха кхувш латтарашта, дIахойодача хана шоай сенах лорабала беза царна ховргдолаш», - белгалдир «Ингушэнергонна» кулгал деча ПIоаршхой Рамзана.

«Россети» яхача моттиго

дIахьош программа я из. Ишколашца дIа-хьа ухаьш, берашта токацарча кхерамзленах дараш довзийташ кьахьег тахан болхлоша. Программанна юкье я тематически уроках, яхьаш, викторинаш, тока моттигашкара экскурсеш. ЛарьхIа кийчдаь фильмаш дIахьокх тока оагIон болхлоша берашка. Иштта уж хIамаш довзийт телевидене, радио, интернета бувзамашка гIолла.

Юрташкара спортивни доакьош тоадеш латт

Султиганаькъан Йоакъап

ПалгIайчен юрташца, аргIаргIагIа тоадеш латт спортивни доакьош, спортацара болх дIабахьара дикагIа дола хьалаш вIашагIдохкаш. Иштта Алхастерча Заьзганаькъан урам тIа хьалье йолаьий спортивни комплекс, яхаш, дийцар «Сердало» газетата ПалгIай Республикан Шолжа кхален администратце.

«Цу спортивни даькь тIа юрта-ра бахархой таро я шоай могошал тоае воркаут-майдан тIа, иштта волейбола, баскетбола майдаш тIа», - дувц хоамо. ХIанз укх сахьате говзанчаш, болхлой хьальеш йолча спортивни гIишлон чIоагIа кIийле еш ба.

Белгалду, хургйола спортивни комплекс-из республикан кулгалхочо Келаматанаькъан МахьмудIаблас юртхошта деш дола совгIат хилар.

Гулакх довзараша яхачох, из гIишло хьальаь яьнначул тIехьагIа, спорт а физически культура а езараш дукхагIа хургба.

БIуцалг хоза хеташ ба вай бахархой

Султиганаькъан Йоакъап

Вай мехкара 60% бахархой бIуцалг (жук-носорог) яха чоапилг, зIамигача дийнаташта юкье, эггара хозагIа лоархIаш ба. 100 сагаца къамаьл деш, «Сердало» газета дIабихьача тохкама балхо хьахьекхар из.

Бера хана цу чоапилгаца шоаш ловзараш деш хилар дагаухаш бар дуккхабараш. 55% бахархошта дегчу дийшача дийнатех дар кIормацаш, баскилгаш, зунгаташ. 35% болча наьха догловз массайолча чоапилгашца, Iалама вахаре уж хилар лоархIаьме хет царна.

Цар белгалдечох, тайп-тайпарча дийнаташа цьха ший тайпара беркате, хоза лоаттаду вайна гонахьара Iалам.

сердало

Учредители:
Правительство
Республики Ингушетия и
ГАУ «Общенациональная
газета «Сердало»

Главный
редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес Правительства РИ:
360001, г. Магас,
пр. И. Зязикова, 12.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Росохранкультуры
по ЮФО.
Рег. номер ПИ № ФС 10-6526
от 5 марта 2007 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в
компьютерном центре редакции
газеты «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
6 декабря 2023 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диалитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № 1435 Тираж: 2000 экз.

Олимпийски чемпион вола Йовлой Муса юха а лата араваьнна

Газданаякъан Ахмад

Эллиний-румий оалача латара олимпийски чемпион вола Йовлой Муса, шин шера салолаш хинна, юха а араваьнна. Москве лата вахача цо, 97 кийла дозал долча спортсменашта юкье котало яккхар. Из хоам «Сердало» газетага бир спорта гюлакхах йолча министрстве.

«2020-ча шера Токио дладихьача Олимпийски ловзарашка котало яккхарех ва Муса. ХьатИадоагIаца шера Iан шоллагIаца бетта дIахьоргIолча чемпионате дакъа лаца кийчулуш ва из», - йоах тхогарча хоам. ЦIагIа ваьгIа араваьнначул тIехьагIа, вай мехкахочо иштта котало яккхаро хьаьокх, цо ший дегIа низ лорабаьлга.

Ерригача Россе яхье белгалбаьлар, вай мехкара Iадсаькх деттараш

Султиганаякъан Йоакьап

Рязанерча наха лоархIаш волча Малахов М.Г. цIерагIаца «Россе Турпалочун совгIаташ» яхача ерригача Россе яхье белгалбаьлар вай мехкара Iадсаькх деттараш, арбалетаца хьахаштабаьннараш.

Из хоам «Сердало» газетага бир спорта гюлакхех йолча министрствос. ДIабахача бетта 30-ча дийнахьа дIайолаенна укх бетта 4-ча денга кхаччалца, лаьттар уж яьваш. Россе моттигашкара 300 совгIа спортсмен вар цига вена.

Вай мехкара вахача виь сага лакха говзал гойтар цига. Дошхьахалой Iумара, Пайрбиканаякъан Iалихана, Боранаякъан Ислама хозача оагIорахьа дIахьекхар шойача нацIал. Чопанаякъан Ислама даьккхар дотув, Россе спорта мастера декхараш кхоачашдеш. Тоабашта юкье боарза майдилг йоаккхаш, белгалбаьлар вай мехкахой. Доккха баркал аьлар цар, цу турнире дакъа лаца шоашта гIо даьрашта. Уж ба МДК кулгалду Алхастанаякъан Аьсет, № 8 йолча ишкола кулгалхо Оздой Хьусен, Шолжа-Шахьарерча, Илдарха-Палий Iарча ОНДиПР хьалха латта чухьарча гюлакхий подполковник Султиганаякъан Урусхан.

«Кавказа ловзараш» дIакхяхьа лерхI вай мехка

Газданаякъан Ахмад

Ерригача Кавказе спорт йоаржаеш, хьаллоацаш дола доккха, дика гюлакх хургда вай республике хьатИадоагIаца шера. ДIахий истори, хоза культура йолча вай мехка

дIадахьа лерхI «Кавказа ловзараш». Кавказера къамаш шойла вIашкаозаш, бувзам чоагIбеш дола из гюлакх массанена пайда беш хургда.

«Уж ловзараш вай республике дIадахьа лаьрхIа

хиларо хьагойт, вай къаман нах спортацара бувзам лакха лоархIаш, спорт йоаржае ловш хилар. Вай къаман беркате хургйолаш проект я из. Иштта дIахьоча ловзараша спорт езайолийт дуккхача кагирхошта, боккхийчарна», - дийцар «Сердало»

газетага спорта гюлакхех йолча министрствон болхлоша. «Кавказера ловзараш» яхача моттиго йовзийтаргья Кавказерча къамий культура, истори, иштта кхьдараш а. Пайданедар дIа-хьа эца а аьттув хургда гулбеннарий, чоагIлургба юкьера барт.

Европан толамхой хилар вай спортсменех

Газданаякъан Ахмад

Укх бетта 1-ча денгара 3-ча денга кхаччалца, Ставрополе дIайихьача Европа чемпионате, котало йоаккхаш, белгалбаьлар вай спортсменаш Газиканаякъан Аслан, Доврбиканаякъан Исроапил.

Ерригача Европера дикагIа бола спортсменаш гулбеннабар цига. Вай мехкахоча царгара котало яккхар, вай массане доаккхал де дезаш да. 125 кийла дозал дарашта юкье ший абсолютни а хьокхамашка хьалхара

моттиг яккхар Газиканаякъан Аслана. Халкъашта юкьерча класса мастер ва из хIанз.

100 кийла дозал дарашта юкье абсолютни хьокхаме шоллагIа моттиги, ший зачете хьалхара моттиги яккхар Доврбиканаякъан Исроапил», - дийцар «Сердало» газетага спорта гюлакхех йолча министрстве.

Вай мехкара спортанна боккха кхь ба иштта котало яккхар! ДIахойодача хана а, иштта вай къам дIахьоккхаш, лакхерча лагIа тIа бувлаш, дIабаха аьттуви низи хилба вай спортсменей! Иразе, маьрша бахалба уж!

Ишколашкара спорта гIирс кердабаьккхар укх шера

Султиганаякъан Йоакьап

2023-ча шера вай мехкараца 12 ишколо шойаь спортцара гIирс эргабаьккхар. Из хоам «Сердало» газетага бир дешареи Илмани гюлакхех йолча министрствон болхлоша.

«ХIара бера аьттув» яхача мехка, «Дешар» яхача къаман проекташка гIолла дIабихьаб из беркате болх», - йоах тхогарча хоам. Спор-

та залаш тоаяьй, спортивни клубаш хьайийллай ишколашка.

Царех я Наьсарера ишкол-интернат, №1 йола Шолжа-Шахьарера лицей, Наьсарера №№ 1, 2, 3, 5, 9, 11, 15 йола ишколаш, №2, №3, №7 йола Шолжа шахьарера ишколаш. «Дешар» яхача къаман проектага гIолла боккха болх дIахьош тоаяьй ишколашка спорта эша моттигаш. 2022-ча шера из болх дIабихьар 11 ишколе: Магасе, Илдарха-

Палий тIа, МагIалбике, Iаьлий-Юрта, ТIой-Юрта», - белгалдир дешареи Илмани гюлакхех йолча министрствонна кулгал деча Боканаькъан Аьсета.

Къамани, федеральнии проекташ кхеллай хьалхувш латгача тIехьен нацIал хьаллаца, цунна гIо де. 2024-ча шера, 250 эзар совгIа нах бахача шахьарашка, юрташка из болх дIахо дIабахьа лерхI.

